

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Kateřina Tomková

Péče o jmění nezletilého – aktuální problémy

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Ondřej Frinta, Ph.D.

Katedra: Občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 29. 11. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 143 764 znaků včetně mezer.

Kateřina Tomková

V Praze dne 29. 11. 2023

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce panu doc. JUDr. Ondřeji Frintovi, Ph.D., za jeho ochotný přístup, čas, cenné rady a připomínky, které mi při psaní této práce poskytnul.

Poděkování náleží i mé rodině a přátelům, kteří mě po celou dobu mého studia podporovali a vždy za mnou stáli.

Osnova

Úvod.....	1
1. Vymezení základních pojmů.....	3
1.1. Zletilost a svéprávnost.....	3
1.1.1. Rozdíl mezi pojmy nezletilý a dítě.....	4
1.2. Majetek a jmění.....	5
1.2.1. Majetek nezletilého.....	6
1.3. Péče o jmění nezletilého – vstupní vymezení.....	7
1.3.1. Rozdíl mezi pojmy péče a správa.....	8
1.4. Správa vlastní a cizí.....	9
2. Kritéria péče o jmění nezletilého.....	12
2.1. Péče řádného hospodáře.....	12
2.2. Nejlepší zájem dítěte.....	15
2.3. Nepodstupování nepřiměřeného rizika.....	17
2.4. Kontrola řádnosti správy jmění nezletilého.....	18
3. Osoby spravující jmění nezletilého.....	20
3.1. Vlastní správa jmění samotným nezletilým.....	20
3.2. Správa jmění nezletilého rodičem.....	21
3.3. Správa jmění nezletilého poručníkem.....	25
3.4. Správa jmění nezletilého opatrovníkem.....	29
3.5. Správa jmění nezletilého pěstounem.....	32
3.6. Správa jmění nezletilého osobou, již byl svěřen do péče.....	34
3.7. Další osoby oprávněné ke správě jmění nezletilého.....	36
3.8. Odměna správce.....	37
4. Aktuální problémy týkající se péče o jmění nezletilého.....	40
4.1. Problematika dluhů nezletilých.....	40
4.1.1. Nabývání dluhů nezletilými.....	40
4.1.2. Dluhy nejčastěji nabývané nezletilými.....	40
4.1.3. Naléhavost změny zákonné úpravy a důvody vedoucí k novelizaci.....	46
4.2. Přijetí zákona č. 192/2021 Sb.	47
4.2.1. Změny provedené zákonem č. 192/2021 Sb. týkající se problematiky dluhů nezletilých.....	47
4.2.2. Hodnocení přínosu novely pro problematiku dluhů nezletilých.....	52
4.2.3. Dopady novely na problematiku dluhů nezletilých v praxi.....	53
Závěr.....	55

Seznam použitých zdrojů	58
Abstrakt	63
Abstract	64

Úvod

Již v římském právu bylo nezletilým umožněno starat se o část majetku vyčleněnou otcem rodiny pro své syny, označovanou jako tzv. *peculium*. Takový majetek sice nadále zůstával ve vlastnictví otce, avšak synové tím mohli alespoň prokázat, že jsou schopni s majetkem samostatně hospodařit.

Od dob římského práva uběhlo několik staletí a současný právní systém zaručuje nezletilým mnohem širší spektrum oprávnění a jistot v podobě práva vlastnit, nabývat, zcizovat či dědit majetek. Ne nadarmo se říká, že každá mince má dvě strany, a tak všechny tyto výhody mají i svou stinnou stránku, v podobě možnosti nabývat dluhy. Nezletilým tudíž náleží téměř stejná práva a povinnosti, jako zletilým osobám. Rozdíl je možný spatřovat v nerovném postavení osoby zletilé a nezletilé a potřebě ochrany nezletilého jako slabší strany. Tuzemská právní úprava takovými ochrannými nástroji disponuje. Otázkou zůstává, jestli je můžeme považovat za dostačující a zda splňují zamýšlený účel zákonodárce.

Za cíl diplomové práce si proto stanovuji, provést ucelenou analýzu aktuálně platné a účinné právní úpravy péče o jmění nezletilého dítěte v českém právní řádu. Zvláštní pozornost bude věnována problematice zadlužování nezletilých a změnám, které byly do této oblasti promítnuty, a to v důsledku přijetí zákona č. 192/2021 Sb.

Diplomová práce se rozděluje na čtyři hlavní části, přičemž každá z těchto částí v sobě zahrnuje jednotlivé kapitoly a podkapitoly, které ji konkretizují. V první části budou vymezeny základní pojmy, které jsou základním stavebním kamenem pro navazující výklad.

Druhá část představuje přehled kritérií péče o jmění nezletilého. Důraz je zde kladen na kritérium nejlepšího zájmu dítěte ve světle Úmluvy o právech dítěte a na požadavek správy jmění nezletilého s péčí řádného hospodáře. Jednotlivá kritéria nejsou v občanském zákoníku definována, a z toho důvodu jsem se rozhodla, je hlouběji rozebrat a přiblížit jejich význam pro institut péče o jmění nezletilého.

Třetí část komplexním způsobem představí osoby, kterým může být správa jmění nezletilého svěřena. Dílčí kapitoly se budou soustřeďovat na každou osobu správce zvlášť, ovšem bude v nich poukázáno na společné rysy, jakož i odlišnosti mezi jednotlivými osobami při správě jmění nezletilého. Současně bude mojí snahou zachovat jednotnou strukturu těchto kapitol a zohlednit v nich okolnosti vzniku a zániku správy jmění, způsob nakládání se jměním a práva a povinnosti každé osoby spravující jmění nezletilého.

Pro tuto diplomovou práci je stěžejní část čtvrtá, neboť se zaměřuje na aktuální problémy péče o jmění nezletilého spojené se zadlužováním nezletilých. Téma tzv. „dětských dluhů“ se v posledních dvou dekadách stalo význačnou společenskou debatou, jak v laických, tak odborných kruzích. Tyto, především negativní ohlasy, rezonovaly napříč společnostmi natolik, až vyústily v hledání příhodného řešení, které by problematiku zadlužování nezletilých vyřešilo pomocí změn na legislativní úrovni. Změny se nakonec projeví v relativně nedávné době prostřednictvím novelizace zákonné úpravy, která se dotkla občanského zákoníku, občanského soudního řádu a zákona o zvláštních řízeních soudních. V rámci čtvrté části budou nejprve uvedeny situace, ve kterých se mohou nezletilí potýkat se vznikem dluhů a následně důvody, které v reakci na nadměrné zadlužování vedly k přijetí novelizačního zákona. Dojde též k detailnímu rozboru zákona č. 192/2021 Sb. a zhodnocení jeho vlivu na problematiku dluhů nezletilých.

V diplomové práci budu kromě právních předpisů analyzovat i judikaturu, v níž se české soudy zabývaly konkrétními otázkami péče o jmění nezletilého. Budu usilovat o to, abych k judikатурním závěrům nezaujala pouze souhlasný postoj, ale sdělila též vlastní kritický názor.

1. Vymezení základních pojmů

1.1. Zletilost a svéprávnost

Pojem nezletilý se v této diplomové práci bude vyskytovat nejspíše v každé kapitole, proto si myslím, že je pro začátek vhodné jej vymežit. Nezletilým se rozumí osoba, která nedovršila osmnáctého roku věku.¹ Hranicí zletilosti je tedy věk osmnáct let. Za časový okamžik, kdy osoba dovršila osmnácti let svého věku, se považuje začátek dne, který se svým číselným označením a měsícem shoduje s datem jejího narození o osmnáct let později.² Jinými slovy řečeno, osoba se stává zletilou na počátku dne svých 18. narozenin.

Spolu se zletilostí osoba nabývá i svéprávnost.³ Svéprávností se ve smyslu § 15 odst. 2 OZ rozumí způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem neboli právně jednat. Nejčastěji člověk nabývá svéprávnosti právě dosažením zletilosti. Existují však další dvě právní skutečnosti, na základě nichž, je možné svéprávnost nabýt ještě před dosažením zletilosti, a to uzavřením manželství a na základě rozhodnutí soudu.⁴

Manželství může nezletilý, který není plně svéprávný uzavřít za předpokladu, že dovršil šestnáctého roku věku a jsou-li pro to důležité důvody, a to po předchozím povolení soudu a pouze ve výjimečných případech.⁵ V případě zániku manželství, nebo prohlášením manželství za neplatné před dovršením osmnáctého roku věku však osoba svéprávnost neztrácí, ale jedná se o tzv. plně svéprávného nezletilého.⁶

K tomu, aby byla nezletilému svéprávnost přiznána soudem, musí být dle § 37 odst. 1 OZ splněny určité podmínky. Návrh na přiznání svéprávnosti může podat soudu nezletilý, který v době rozhodování soudu dovršil šestnácti let věku a bylo osvědčeno, že nezletilý je schopný sám se živit a obstarat své záležitosti. Další podmínkou je, aby zákonný zástupce nezletilého s tímto návrhem udělil souhlas. Zákonný zástupce nezletilého též může návrh na přiznání

¹ § 30 odst. 1, věta druhá zákona č. 89/2012 Sb. občanského zákoníku (dále jen „občanský zákoník“ nebo „OZ“).

² ČUHELOVÁ, K. § 30 [Zletilost]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 1.

³ § 30 odst. 1, věta první OZ.

⁴ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2., aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 220.

⁵ § 672 odst. 2 OZ.

⁶ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. op. cit. sub. 4.

svéprávnosti podat sám, pokud nezletilý s návrhem souhlasí a jsou-li splněny podmínky uvedené v § 37 odst. 1 OZ.⁷

1.1.1. Rozdíl mezi pojmy nezletilý a dítě

Právní předpisy kromě pojmu *nezletilý* používají též výraz *dítě*, případně *nezletilé dítě*. Například v občanském zákoníku se pojmy *dítě* či *nezletilé dítě* vyskytují hojněji nežli pojem *nezletilý*, přesto v něm definovány nejsou. Definici pojmu *dítěte* však můžeme najít v Úmluvě o právech *dítěte* a podle čl. 1 Úmluvy se *dítětem* rozumí „*každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve*“.⁸ Z toho plyne, že Úmluva o právech *dítěte* za *dítě* považuje nezletilého a chápe ho tedy stejně jako občanský zákoník. Připouští ale, že jiné právní řády mohou mít hranici zletilosti odlišnou, než je věková hranice osmnácti let.

Domnívám se, že pojmy *nezletilý*, *dítě* i spojení *nezletilé dítě* jsou v občanském zákoníku používány téměř jako synonyma, přesto jsem se snažila najít jakýsi logický záměr zákonodárce, kterým by nepatrně odlišil smysl těchto jednotlivých pojmů. Pojem *dítě* se nejvíce vyskytuje v rodinném právu, tedy v části druhé OZ, kdy se používá ve vztahu rodiče a *dítěte*. Pojem *nezletilý* je zejména používán v §§ 31 až 37 OZ nebo také v ustanoveních, kdy je zletilost podmínkou pro výkon některých práv a povinností.

Ne vždy se ale v právním řádu jedná o synonyma, neboť označení *dítě* může být dáno i pro osobu zletilou. Je tomu tak v případě nezaopatřeného *dítěte* v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, kdy se za nezaopatřené *dítě* „*považuje dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže se soustavně připravuje na budoucí povolání*“⁹. Stejně tak i občanský zákoník v rámci dědického práva v části třetí, hlavě III. označuje jako *dítě* potomka, přestože se může jednat o zletilou osobu. Příkladem je § 1511 OZ, či § 1635 OZ.

Jinak tomu je v trestním právu, které rozlišuje pojem *dítěte* a mladistvého, přičemž jejich nadřazeným pojmem je *mládež*.¹⁰ *Dítětem* se ve smyslu trestního práva rozumí osoba mladší

⁷ § 37 odst. 2 OZ.

⁸ Článek 1 sdělení č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech *dítěte* (dále jen „Úmluva o právech *dítěte*“ nebo „Úmluva“).

⁹ § 11 odst. 1 písm. a) zákona č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře.

¹⁰ § 2 odst. 1 písm. a) zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech *mládeže* (dále jen „ZSVM“).

patnácti let a mladistvým osoba, která již dovršila patnácti let, ale je mladší osmnácti let.¹¹ Pojem nezletilý však trestní právo vůbec nepoužívá a vlastně ho nahrazuje pojmem mládež.

1.2. Majetek a jmění

Majetek můžeme definovat jako souhrn všeho, co osobě patří. Oproti tomu jmění je tvořeno nejen souhrnem majetku osoby, ale též jejích dluhů. Takto majetek a jmění definuje zákon v § 495 OZ.

Majetek představuje veškerá aktiva, která náleží konkrétní osobě, ať už fyzické nebo právnické. Majetek může zahrnovat jednak hodnoty, které vyplývají z absolutních majetkových poměrů, jako jsou věci ve vlastnictví osoby, ale také hodnoty odvozené ze závazkových právních vztahů, například pohledávky. Majetek tak mohou tvořit všechny věci v právním smyslu, jako jsou věci hmotné i nehmotné, movité i nemovité, pohledávky a další práva, která mají hodnotu ocenitelnou v penězích.¹² Majetek tedy představuje celkovou hodnotu, kterou osoba vlastní a kterou může využít nebo nakládat s ní dle svého uvážení. Je proto důležité si uvědomit, že majetek není omezen pouze na hmotné věci, ale zahrnuje též finanční hodnoty a práva, jenž mají ekonomický význam.

Jmění je v porovnání s majetkem širším institutem a zahrnuje na rozdíl od majetku kromě aktiv i pasiva konkrétní osoby (opět jak fyzické, tak i právnické). Jak již bylo uvedeno výše, aktiva zahrnují veškerý majetek, který daná osoba vlastní, zatímco pasiva zahrnují veškeré dluhy, které má. Jmění může být také sdíleno mezi více osobami, které jsou ve vzájemném vztahu, například v případě společného jmění manželů.¹³

Celková hodnota majetku a jmění může být proměnlivá a měnit se v závislosti na změnách v právních vztazích nebo na trhu. Mají-li dluhy v součtu vyšší hodnotu nežli majetek, pak má jmění zápornou hodnotu. To znamená, že souhrn všech dluhů poté převyšuje celkovou hodnotu majetku. Tento jev se označuje jako předlužené jmění.¹⁴

¹¹ § 2 odst. 1 písm. b) ZSVM.

¹² HUBKOVÁ, P. § 495 [Majetek a jmění]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 1.

¹³ Tamtéž, marg. č. 5.

¹⁴ Tamtéž.

1.2.1. Majetek nezletilého

Článek 11 Listiny základních práv a svobod stanoví, že „každý má právo vlastnit majetek“¹⁵. Právo vlastnit majetek tudíž náleží i nezletilému.

Nezletilý může nabývat majetek již po svém narození. Jedním z nejčastějších způsobů nabytí majetku u novorozených dětí je darování, kdy dítě od svého okolí dostává různé dary jako například hračky, pamětní předměty, náušnice, a případně i finanční dary. Takto samozřejmě nezletilý nabývá majetku i v následujících letech svého života. Dalším nabývacím titulem je dědění, které je společně s darováním považováno za největší zdroj majetkových příjmů dítěte. Nezletilý může prostřednictvím dědické posloupnosti nabýt opravdu velký majetek, jehož objem může být i větší, než je majetek jeho rodičů.¹⁶

Nezletilý je způsobilý nabýt majetek i díky vlastní výdělečné činnosti. To je však možné jen za určitých podmínek. Pro výkon závislé práce musí být nezletilý starší patnácti let a mít zároveň ukončenou povinnou školní docházku. V opačném případě má způsobilost pouze k výkonu sportovní, reklamní či umělecké činnosti.¹⁷ Ostatně je též možné, aby nezletilý provozoval vlastní obchodní závod či jinou samostatně výdělečnou činnost, k tomu je však zapotřebí souhlasu jeho zákonného zástupce a přivolení soudu.¹⁸

V dnešní době je obzvlášť oblíbená činnost tzv. *influencera*. Nezletilí tím mohou získávat z platforem jako je YouTube či Instagram autorské odměny za tvorbu videí a různých příspěvků. Částky, které si mohou svou vlastní tvorbou prostřednictvím těchto platforem vydělat, se pohybují kolikrát v rádech desetitisíců, mnohdy i statisíců korun. Výše odměny se totiž odvíjí od počtu sledujících či odběratelů jejich kanálu nebo profilu na dané platformě.

V neposlední řadě je důležité zmínit výživné, což může být pro nezletilého významným zdrojem příjmů. Výživné je možné chápat jako pohledávku, kterou má nezletilý vůči osobám, které jsou povinny mu výživné poskytovat, typicky k rodičům.¹⁹ Právo na výživné vzniká tomu, kdo není schopen sám se žít.²⁰ K tomu se váže i skutečnost, že právo na výživné nezaniká zletilostí, ani nabytím svéprávnosti, ale teprve až nabytím schopnosti oprávněného sám se žít.²¹ Jinými slovy, pokud již nabyl zletilosti a svéprávnosti, ale kupříkladu nadále studuje,

¹⁵ Čl. 11 Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen „Listina základních práv a svobod“ nebo „LZPS“).

¹⁶ PSUTKA, J. *Péče o jmění nezletilého dítěte*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 22.

¹⁷ § 33 OZ.

¹⁸ § 34 OZ.

¹⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Z., TELEČ, I. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 13, s. 26.

²⁰ § 911 OZ.

²¹ § 859 OZ.

právo na výživné stále trvá. Přestože by si nezletilý sám vydělával nebo měl vlastní majetek, ale v součtu by zisk z daného majetku a výdělečné činnosti nepostačoval k jeho výživě, bude nezletilému stále náležet právo na výživné.²²

Další majetkový příjem nezletilého může vzniknout v důsledku nemajetkové újmy, která byla nezletilému způsobena, a to plněním z titulu náhrady nemajetkové újmy. Naopak v případě plnění z titulu náhrady škody (majetkové újmy) v důsledku škody vzniklé na majetku nezletilého se hodnota majetku nezletilého pravděpodobně nezvýší. Změní se pouze podoba nebo struktura majetku nezletilého, jelikož škůdce bude povinen uvést majetek v předešlý stav, případně poskytnout nezletilému peněžní náhradu, která dorovná ztrátu na jeho majetku.²³

1.3. Péče o jmění nezletilého – vstupní vymezení

Jak již bylo v předchozí kapitole zmíněno, nezletilému je stejně jako každé jiné osobě umožněno vlastnit majetek. Může být též dlužníkem, případně věřitelem. Rozdíl oproti plně svéprávné zletilé osobě však tkví v tom, že nezletilý je způsobilý jen k takovému právnímu jednání, které odpovídá jeho rozumové a volní vyspělosti. Je sice přípustné, aby nezletilý majetek nabýval, pozbýval, popřípadě s ním jinak disponoval, ne vždy je však tím, kdo může o těchto právních skutečnostech rozhodovat a fakticky je realizovat. Pokud tedy nastane situace, kdy je nezletilému znemožněno, dejme tomu z důvodu zákonných překážek, se jměním jakkoli nakládat, je nezbytné, aby za něho jednala jiná osoba, která je oproti nezletilému, k takovému jednání způsobilá. Jinými slovy, je zapotřebí, aby taková osoba majetek, popřípadě jmění nezletilého, spravovala, respektive o ně pečovala.

Péči o jmění nezletilého upravuje občanský zákoník v části druhé věnované rodinnému právu. Těžiště právní úpravy péče o jmění nezletilého se nachází v § 896 až 905 OZ, která se zaměřuje především na rodičovskou péči o jmění, ale zároveň nastavuje i obecná pravidla pro správu jmění vykonávanou i jinými osobami nežli jen rodiči nezletilého. Úpravu týkající se správy jmění vykonávané osobami, jako je poručník, opatrovník či pěstoun, je možné najít rovněž v rámci úpravy rodinného práva, a to v § 928 a násl. OZ zaměřující se na poručenství a jiné formy péče o dítě, kde se však ustanovení týkající správy jmění nezletilého vyskytují spíše okrajově, neboť jejich cílem je úprava péče o dítě jako taková a správa jmění je jen jednou z mnoha povinností pečující osoby. Velice sporadicky je možné se setkat se správou jmění také

²² § 912 OZ.

²³ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 23.

u zastoupení zákonným zástupcem a opatrovnictví, které upravují § 457 až 471 OZ. Úpravu věnující se péči o jmění nezletilého je možné najít i mimo občanský zákoník, a to v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen „ZSPO“), kde se sociálně-právní ochranou dětí rozumí i ochrana jmění dítěte dle § 1 odst. 2 písm. b) ZSPO.

1.3.1. Rozdíl mezi pojmy péče a správa

Z terminologického hlediska je možné si povšimnout, že kromě výrazu *péče* je pro obstarávání a dispozici se jměním nezletilého užíváno též výrazu *správa*. Zákonodárce pracuje s oběma pojmy, a to nejen při úpravě poměrů ke jmění nezletilého, ale i u dalších právních institutů, při nichž je nakládáno s majetkovými hodnotami. Odlišení těchto dvou pojmů však není v občanském zákoníku žádným způsobem vymezeno a jejich definici v něm také nenalezneme. Výrazně častěji se v občanském zákoníku vyskytuje pojem *správa*, který je užíván například v rámci úpravy správy společného jmění manželů (§ 713, § 722 a § 728 OZ), dále u správy cizího majetku (§ 1400 a násl. OZ) nebo správy pozůstalosti (§ 1678 OZ). U uvedených institutů se se výrazu *péče* neužívá vůbec. Pojmu *péče* je hojně užíváno u závazkových právních vztahů, kde se můžeme setkat s tím, že se od osoby očekává vynaložení potřebné péče, popřípadě odborné péče, jejíž podstatu vymezuje § 5 odst. 1 OZ. V tomto kontextu má tudíž pojem *péče* jiný význam nežli v té souvislosti, kdy je disponováno s majetkem a jměním. V oblasti jmění nezletilého je užíván pouze v případě rodičovské a poručenské péče o jmění. I přesto pojem *péče* není konstantně využíván ve veškerých ustanoveních vztahujících se k péči o jmění rodičem a poručníkem, neboť i tam se můžeme setkat s pojmem *správa*. Pro lepší představu bych ráda uvedla pár ustanovení, u kterých je možné pozorovat tuto nekonzistentnost. Tak například „*Rodiče mají povinnost a právo pečovat o jmění dítěte, [...]*“²⁴, kdežto přiměřenou odměnu mohou žádat v případě „*byla-li správa jmění značně obtížná, [...]*“²⁵. U poručníka je možné nalézt obdobně nejednotné používání těchto pojmů. V § 942 OZ je celkem jasně vymezeno, že poručník o jmění dítěte *pečuje*, na druhou stranu má dle § 934 odst. 1 OZ povinnost předkládat účty ze *správy* jmění. Dalo by se tak usuzovat, že zákonodárce používá pojmy nahodile, ale při hlubší analýze je možné v jejich užití spatřovat určitý smysl a záměr zákonodárce. Z některých ustanovení je možné usuzovat, že by pojem *péče*, mohl být nadřazen pojmu *správa*. Jednoznačným příkladem je již zmiňovaný § 896 odst. OZ: „*Rodiče mají povinnost a právo pečovat o jmění dítěte, především je jako řádní*

²⁴ § 896 odst. 1 OZ.

²⁵ § 903 odst. 1 OZ.

hospodáři spravovat“. Pokud by tomu tak bylo, je na místě zamyslet se nad tím, co dalšího kromě správy, bychom pod péčí o jmění mohli zařadit. Rozhodování o konkrétních dispozicích se jměním, zastupování nezletilého při nakládání s ním, faktická údržba hmotných věcí, které jsou součástí majetku atd. Všechny vyjmenované činnosti jsou sice součástí péče o jmění, ale stejně tak je možné všechny zahrnout i pod správu jmění nezletilého. Zákodárce tak s největší pravděpodobností užívá rozdílně těchto pojmů proto, že součástí rodičovské péče o dítě a obecně součástí rodičovské odpovědnosti, je správa jmění jen jednou z více složek, kterou tato péče a odpovědnost zahrnují. Jeho záměrem bylo upozornit na specifika vztahu osoby, která kromě správy jmění o dítě zároveň pečuje, v porovnání například s opatrovníkem pro správu jmění dle § 948 OZ, jehož funkcí je pouze správa jmění a výraz *péče*, tak v rámci ustanovení upravujících opatrovníckou správu jmění nenalezneme. Nahodilost používání pojmů však stále nelze vyloučit, neboť i přes výše uvedené je zřejmé, že jsou oba pojmy zpravidla užívány ve stejném významu.²⁶

Osobně se přikláním k tomu, že oba pojmy je možno vnímat jako synonyma a rozdíl mezi nimi je sotva patrný. Při zobecnění se mi jeví terminologicky vhodnější variantou ve vztahu ke jmění nezletilého pojem *správa*, kterou i zákon používá ve větší míře a současně je možné ji užít pro všechny druhy správy, oproti *péči*, která se objevuje pouze u rodiče a poručníka. Proto jsem se v následujícím výkladu rozhodla užívat spíše výraz *správa*, přestože diplomová práce nese název *Péče o jmění nezletilého*.

1.4. Správa vlastní a cizí

V návaznosti na předchozí výklad o rozdílu mezi správou a péčí, bude v rámci této kapitoly blíže vymezen pojem správa spolu s rozlišením mezi správou vlastní a správou cizí, a zároveň dojde k začlenění správy jmění nezletilého do kontextu institutu správy cizího majetku.

Pokud mluvíme o správě vlastní, jedná se o institut, který nemá oporu v zákoně a úpravu správy vlastního majetku či jmění osoby v občanském zákoníku ani v jiném právním předpisu nenalezneme. Bylo by to nejspíše nadbytečné, neboť právní úprava týkající se vlastního majetku a jmění osoby se nachází v občanském zákoníku pod samotným vlastnictvím. Občanský zákoník vlastnictví vymezuje následovně: „*Vše, co někomu patří, všechny jeho věci hmotné i nehmotné, je jeho vlastnictvím.*“²⁷ To, jakým způsobem může osoba se svým

²⁶ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 1–4.

²⁷ § 1011 OZ.

vlastnictvím disponovat, se dozvíme z ustanovení následujícího: „*Vlastník má právo se svým vlastnictvím v mezích právního řádu libovolně nakládat a jiné osoby z toho vyloučit. Vlastníku se zakazuje nad míru přiměřenou poměrům závažně rušit práva jiných osob, jakož i vykonávat takové činy, jejichž hlavním účelem je jiné osoby obtěžovat nebo poškodit.*“²⁸ To znamená, že správce vlastního majetku neboli vlastník, může svůj majetek spravovat dle svého uvážení, avšak pouze v té míře, aby nerušil práva ostatních osob. Řadu dalších omezení vlastnického práva, jinak řečeno i omezení v nakládání s vlastním majetkem nalezneme v § 1013 a násl. OZ.

Na rozdíl od správy vlastního majetku, institut správy cizího majetku upravuje občanský zákoník, a to uceleně v §§ 1400 až 1474 a spolu s vlastnictvím jsou zařazeny mezi věcná práva. Správou cizího majetku se rozumí činnost osoby správce, který pečuje o majetek jiné osoby, tedy vlastníka, přičemž výhody plynoucí z této správy jdou ku prospěchu třetí osobě, kterou označujeme jako *beneficienta*.²⁹ Základním vztahem u správy cizího majetku je vztah třístranný, ale často je vlastník majetku zároveň i *beneficientem*, a poté se jedná o vztah dvoustranný.³⁰ Existují dva druhy správy cizího majetku, a to správa prostá a správa plná. Při prosté správě je cílem správce zachování hodnoty majetku.³¹ Oproti tomu u plné správy směřuje správce k rozmožení majetku.³²

Ustanovení o správě cizího majetku je možné aplikovat na celou řadu situací. Typickým příkladem je správa pozůstalosti dle § 1678 OZ, dále též zákon odkazuje na použití ustanovení o správě cizího majetku např. v § 2042 OZ při správě věci předané prostřednictvím zajišťovacího převodu práva.

V některých případech je užití ustanovení o správě cizího majetku přímo vyloučeno. Mezi tyto případy je možné zařadit správu majetku obchodní korporace členy volených orgánů, což vylučuje sám zákon v § 59 odst. 1 ZOK. Do této skupiny případů teorie dále řadí i takové situace, kdy se sice prakticky jedná o správu cizího majetku, ale pro komplexnost jejich vlastní úpravy a též z důvodu speciality, není možné ustanovení o správě cizího majetku aplikovat. Jednou z těchto oblastí je právě správa jmění nezletilého (§ 896 a násl. OZ) a dále i správa společného jmění manželů (§ 713 a násl. OZ). Výslovně toto uvádí i důvodová zpráva k § 1400 až § 1404 OZ, dle které jsou „*ustanovení o správě cizího majetku subsidiárně použitelná pro*

²⁸ § 1012 OZ.

²⁹ § 1400 odst. 1 OZ.

³⁰ LOKAJÍČEK, J. §1400 [Správce cizího majetku]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 1.

³¹ § 1405 OZ.

³² § 1409 OZ.

všechny případy, kdy někdo spravuje cizí majetek pro někoho jiného, vyjma případů správy podle druhé části zákoníku, kde je speciálně upravena správa společného jmění manželů a správa majetku nezletilých dětí v rámci práva rodinného.“³³. Myslím, že i přesto je nutné si uvědomit, že znění důvodové zprávy není právně závazné, na rozdíl od samotného zákona, který výslovně subsidiární použití úpravy v § 1400 a násl. OZ pro správu jmění nezletilých, nevylučuje. Naopak při gramatickém výkladu znění § 1400 OZ, dle kterého „každý, komu je svěřena správa majetku, který mu nepatří, ve prospěch někoho jiného je správcem cizího majetku“, by bylo možné dovozovat, že jím je i správce jmění nezletilého. To by mohlo vést k myšlence, že se jedná o obecnou úpravu k úpravám speciálním, jako je právě zmíněná úprava správy jmění nezletilého.

Třetí možností je situace, kdy zákonem sice není vyloučeno použití ustanovení o správě cizího majetku, ale úprava daných institutů to musí alespoň do jisté míry připouštět. Tedy nesmí obsahovat zvláštní úpravu, která by svým obsahem aplikaci správy cizího majetku vylučovala. Pro představu se jedná například o správu věci zadržené věřitelem, pomocí které zajistil svou pohledávku prostřednictvím zadržovacího práva (§ 1397 odst. 2 OZ).³⁴ Dle komentářového výkladu je možné úpravu správy cizího majetku též subsidiárně aplikovat u správy cizího majetku advokátem (§ 56 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii) nebo u správy majetku nezvěstné osoby dle § 68 a 70 OZ, či správy jistoty dle § 2010 OZ.³⁵

³³ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 89/2012 Sb., sněmovní tisk č. 362/0 ze dne 26. 5. 2011. [online]. [cit. 2023-06-03]. Dostupná z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=362&ct1=0>.

³⁴ JOSKOVÁ, L., PĚSNA, L. *Správa cizího majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 3.

³⁵ LOKAJÍČEK, J. §1400 [Správce cizího majetku]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. op. cit. sub. 27, marg. č. 9.

2. Kritéria péče o jmění nezletilého

2.1. Péče řádného hospodáře

Péče řádného hospodáře je institutem, který se vyskytuje napříč celým právním řádem. Především se s ním ale můžeme setkat v obchodním právu, kde je vymezen jako povinnost člena voleného orgánu právnické osoby, který se zavazuje, že bude tuto funkci vykonávat s nezbytnou loajalitou, potřebnými znalostmi a pečlivostí.³⁶ Podrobněji je ve vztahu člena k obchodní korporaci kromě pečlivosti, znalostí a loajality, též vyžadován předpoklad informovaného jednání v dobré víře a v obhajitelném zájmu obchodní korporace, jejíž je členem.³⁷ Jedná se o jakýsi ukazatel potřebné míry schopností, které jsou kladeny na osobu vystupující v majetkových vztazích a zároveň minimálním standardem, od něhož jsou odvozovány další povinnosti.³⁸

Ve vztahu ke správě jmění nezletilého je povinnost péče řádného hospodáře zakotvena v § 896 odst. 1 OZ a lze říci, že je základním kvalitativním kritériem pro tuto správu. V § 896 odst. 1 je tato povinnost uložena rodičům. Občanský zákoník ji dále též výslovně stanovuje opatrovníku pro správu jmění v § 949 OZ, ale je možné ji dovozovat i u ostatních osob, které spravují jmění nezletilého, tedy u poručníka dle § 942 OZ, u opatrovníka dle § 944 OZ, ale i pěstouna, či osoby, které bylo dítě svěřeno do péče.³⁹

V poměrech rodinného práva nebyl institut péče řádného hospodáře nikdy blíže definován. Právní teorie a praxe se mu velice detailně věnuje v rámci práva obchodního. Pokud bychom tedy chtěli zjistit, jaké požadavky jsou kladeny na osobu spravující jmění nezletilého, aby bylo její počínání možno považovat za péči řádného hospodáře, nezbývá nic jiného nežli vyjít ze závěrů teorie a judikatury obchodního práva vyvozující dané požadavky. Ze samotného znění § 159 odst. 1 OZ ve spojení s § 51 ZOK lze dovodit, že mezi základní atributy (požadavky) péče řádného hospodáře se řadí loajalita, potřebné znalosti, pečlivost, informovanost a dobrá víra. V následujících odstavcích se proto pokusím více přiblížit charakteristiku jednotlivých atributů péče řádného hospodáře u správce jmění nezletilého pomocí závěrů nauky obchodního práva.

³⁶ § 159 odst. 1 OZ.

³⁷ § 51 odst. 1 ZOK.

³⁸ PSUTKA, J. § 896 [Povinnost pečovat o jmění dítěte]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 884, marg. č. 10.

³⁹ Tamtéž.

Loajalita řádného hospodáře u člena voleného orgánu vůči právnické osobě, by se měla projevovat upřednostněním zájmů příslušné právnické osoby, před zájmy třetích osob, i před vlastními zájmy daného člena.⁴⁰ O majetek, který mu byl svěřen, by měl pečovat takovým způsobem, jako by se jednalo o jeho vlastní.⁴¹ Loajalita spočívá také v dodržování právních předpisů, zakladatelského právního jednání a zahrnuje i povinnost mlčenlivosti.⁴² Též u správce jmění nezletilého je vhodné, aby dal přednost zájmům nezletilého před zájmy třetích osob a před zájmy vlastními a jednal předně v nejlepším zájmu nezletilého.⁴³ Dokáží si představit, že neupřednostnění zájmů třetí osoby před zájmem nezletilého, by se mohlo projevit například tak, že správce nesplní dluh věřiteli nezletilého, který byl již promlčen, nebo místo toho, aby volné peněžní prostředky nezletilého věnoval nějaké charitativní organizaci, tak je raději vhodně investuje, aby následně rozmnožil jmění nezletilého. Je samozřejmé, že správce by měl dodržovat povinnosti, které mu pro výkon správy jmění ukládají právní předpisy. Povinnost mlčenlivosti ale zákon výslovně neukládá, přesto si myslím, že by ji měl správce dodržovat, neboť se jedná o citlivé informace o nezletilém.

Řádný hospodář by měl sice mít potřebnou míru znalostí, nemyslí se tím však nutně znalostí odborné. Dostačující je, aby alespoň rozpoznal, kdy jsou k výkonu péče řádného hospodáře takové odborné znalosti zapotřebí a v případě, že jimi sám nedisponuje, měl by zajistit vhodnou osobu, která je takovými znalostmi vybavena, aby mu poskytla pomoc při řešení dané situace.⁴⁴ I v případě správy jmění nezletilého se od osoby správce neočekává, že bude mít takový rozsah odborných znalostí týkající se správy cizího jmění, proto rozlišujeme péči řádnou a péči odbornou. Od správce se očekává, že bude vykonávat alespoň péči řádnou. Může však nastat situace, v níž by nezletilý třeba zdědil velký objem majetku a předmětem tohoto spravovaného jmění by byl například obchodní závod, investiční účty, nebo velký počet nemovitostí. Správa takového jmění by již odbornou péči mohla vyžadovat. Správce jako řádný hospodář by proto měl zvážit, zda je schopen takové odborné péče a pokud ne, měl by zajistit osobu, které by výkon správy jmění svěřil.⁴⁵ U rodičovské péče o jmění připadá v úvahu, aby rodič nechal pro správu jmění svého dítěte ustanovit opatrovníka pro správu jmění, byť třeba jen zčásti v tom rozsahu, ve kterém je pro něho správa daného jmění obtížná. Pro ulehčení

⁴⁰ JANŮ, P. § 159 [Výkon funkce člena voleného orgánu]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 1.

⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2006, sp. zn. 5 Tdo 1224/2006.

⁴² JANŮ, P. op. cit. sub. 40.

⁴³ Více k problematice nejlepšího zájmu dítěte viz kapitola 2.2. Nejlepší zájem dítěte.

⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2869/2011.

⁴⁵ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 67.

správy jmění je též na místě uvažovat o zajištění osoby s odbornými znalostmi z oboru financí, nemovitostí či práva (např. finanční či daňový poradce, ekonom, advokát atd.), která by mohla na základě zastoupení vykonávat některá práva v souvislosti se správou jmění.⁴⁶

Dalším požadavkem je informované jednání řádného hospodáře. Náležitá informovanost spočívá ve snaze správce jako řádného hospodáře zjišťovat si informace o spravovaném jmění. Správce jmění by měl být dostatečně informován o aktuálním stavu jmění, tedy o jeho výši, ziscích či ztrátách, o případných možnostech, jak se jměním nakládat a dalších právních vztazích týkajících se jmění nezletilého.⁴⁷ Kromě těchto informací, by se měl správce také zajímat o stav a aktuální potřeby nezletilého, aby se spravovaným měním vhodně naložil. Míra a konkrétnost získávaných informací však záleží na aktuální situaci nezletilého a na povaze spravovaného jmění. Když bude správcem jmění nezletilého jeho rodič a předmětem správy bude pouze majetek, který dítě získalo darem od rodičů, bude mít zřejmě rodič jako správce všechny potřebné informace, jak o tomto majetku, tak i o nezletilém, na rozdíl od situace, ve které by správcem byl kupříkladu opatrovník dle § 905 OZ a spravoval by rozsáhlý a rozmanitý soubor jmění.⁴⁸

V neposlední řadě je u řádného hospodáře vyžadována pečlivost. Dle mého názoru je pečlivost vcelku abstraktním pojmem a posouzení náležité pečlivosti bude poněkud subjektivní. Pečlivost řádného hospodáře je nutno hodnotit individuálně v každém případě. Tento požadavek je zároveň provázán s ostatními shora uvedenými, a to s požadavkem na potřebné znalosti a informovanost. Jak již bylo řečeno výše, od správce se očekává, že bude mít o spravovaném jmění přehled a dostatek informací, a pokud by si tyto informace nezjišťoval, je možné zhodnotit, že si nepočínal při správě pečlivě. Rovněž je důležité, aby při nedostatku odborných znalostí ve vztahu ke správě jmění, zajistil osobu, která by mu se správou jmění mohla pomoci. Opět by se dalo v případě nezajištění takové osoby dojít k závěru, že správce nejednal pečlivě. Při posuzování, zda správce jednal pečlivě jako řádný hospodář, je nutné vycházet z toho, zda jednal s takovou péčí, „*kerou by v obdobné situaci vynaložila jiná rozumně pečlivá osoba*“⁴⁹.

⁴⁶ PSUTKA, J. § 896 [Povinnost pečovat o jmění dítěte]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. op. cit. sub. 38.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 67.

⁴⁹ LOMOZOVÁ, A., SPÁČILOVÁ, Z. § 896 [Povinnost pečovat o jmění dítěte]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 1.

S pečlivostí je úzce provázána dobrá víra řádného hospodáře. Dobrá víra neboli lat. *bona fides* se obecně v soukromém právu presumuje⁵⁰ a s ohledem na znění § 51 ZOK je rozumné ji zařadit mezi jeden z předpokladů pro jednání správce jmění nezletilého jako řádného hospodáře. Myslím si, že u správce jmění by se jednání v dobré víře mělo projevovat tím způsobem, že rozhodnutí, které učinil, bylo vedeno poctivým záměrem a přesvědčením o tom, že jedná v nejlepším zájmu nezletilého a zároveň, že výsledek takového jednání má být pouze ku prospěchu nezletilého, nikoli ve prospěch samotného správce.

Ne vždy je však nutné, aby byly naplněny všechny výše uvedené atributy pro to, abychom mohli říci, že správce jmění jednal s péčí řádného hospodáře. Kupříkladu při posuzování naplnění péče řádného hospodáře při správě jmění nezletilého jeho rodičem, je potřeba přihlédnout k tomu, že rodič má vedle povinnosti správy jmění dítěte spoustu dalších povinností při péči o dítě a ani jedna z těchto povinností by neměla být považována za důležitější nežli jiná, ostatně ani zákonodárce nepřipisuje žádné z nich větší váhu oproti dalším. Nutno dodat, že vztah mezi rodičem a dítětem je především biologický a emocionální. V rámci posuzování, zda došlo k porušení péče řádného hospodáře rodičem by měla být zohledněna všechna tato subjektivní hlediska, v porovnání s péčí řádného hospodáře v čistě obchodněprávních vztazích, kde je nutné naopak objektivně hodnotit dodržení všech požadovaných znaků péče řádného hospodáře. Pokud tedy rodič některý z požadavků nenaplnil, nemusí to vést vždy striktně k závěru, že rodič při správě jmění nejednal s péčí řádného hospodáře.⁵¹

2.2. Nejlepší zájem dítěte

Koncept nejlepšího zájmu dítěte⁵² je jedním ze základních principů obsažených v Úmluvě o právech dítěte. Jeho pojetí nalezneme v článku 3 odst. 1 Úmluvy a jedná se o východisko, na jehož základě je zajišťována ochrana základních lidských práv a svobod dítěte.⁵³

⁵⁰ § 7 OZ.

⁵¹ PSUTKA, J. § 896 [Povinnost pečovat o jmění dítěte]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. op. cit. sub. 38, s. 885, marg. č. 10.

⁵² V této kapitole budu používat pojem *dítě* oproti pojmu *nezletilý*, který je jinak užíván ve zbytku diplomové práce. Pojem *dítě* je zde užíván z důvodu spojení „nejlepší zájem dítěte“, se kterým pracuje jak zákonodárce, tak právní teorie, neboť spojení „nejlepší zájem nezletilého“ se užívá jen velice zřídka. V celé diplomové práci je však mojí snahou užívat pojmu *nezletilý* se záměrem jednotnosti v terminologii a též s ohledem na název diplomové práce, avšak nemohu vyloučit, že se pojem dítě nevyskytne i v jiných kapitolách. Více podrobností o rozdílu mezi pojmy *dítě* a *nezletilý* viz podkapitola 1.1.1.

⁵³ DUŠKOVÁ, Š., HOFSCHEIDEROVÁ, A., KOUŘILOVÁ, K. *Úmluva o právech dítěte. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 41.

Jde též o jednu ze zásad rodinného práva a bývá dokonce „*mnohými vnímána jako alfa a omega rodinného práva*“.⁵⁴ Požadavek nejlepšího zájmu dítěte se prolíná vnitrostátní úpravou týkající se ochrany právního postavení dítěte, nicméně v občanském zákoníku význam pojmu výslovně vymezen není. Ani samotná Úmluva o právech dítěte legální definici konceptu nejlepšího zájmu dítěte neobsahuje a jedná se tudíž o neurčitý právní pojem.⁵⁵ Z článku 3 odst. 1 Úmluvy vyplývá pouze požadavek jeho uplatnění, jeho znění je následující: „*Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.*“ Kromě článku 3 se nejlepší zájem dítěte vyskytuje i v dalších ustanoveních Úmluvy a bezpočet z nich na něj přímo odkazuje.⁵⁶ Proto by se dalo říci, že jako výchozí princip prostupuje celou Úmluvou.

Skutečnost, že přesná definice nejlepšího zájmu dítěte absentuje, je patrná již s ohledem na nemožnost zachytit všechna práva, povinnosti a další principy, která jsou v celém konceptu zahrnuta. Rovněž vzhledem k rodinným, společenským a kulturním podmínkám, v nichž se dítě nachází a které se neustále mohou v důsledku vývoje společnosti měnit, by bylo nanejvýš obtížné ho vymežit, protože ke každému dítěti by mělo být přistupováno individuálně a v kontextu prostředí, ve kterém žije, neboť pro každé dítě může být tím nejlepším zájmem něco jiného.⁵⁷ Tento závěr potvrzuje i Ústavní soud, který se problematikou nejlepšího zájmu dítěte zabýval již několikrát a zdůrazňuje, že „*koncept nejlepšího zájmu dítěte je flexibilní a adaptabilní. Měl by být přizpůsoben a definován individuálně s ohledem na specifickou situaci, v níž se dítě či děti, jichž se věc týká, nachází, přičemž pozornost by měla být věnována jejich osobním poměrům, situaci a potřebám.*“⁵⁸

Článek 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte hovoří o tom, že nejlepší zájem dítěte má být tzv. *předním hlediskem* při jakékoli činnosti ve vztahu k dítěti, to znamená že i při správě jeho jmění by mělo být dle mého názoru dbáno na to, aby byl nejlepší zájem dítěte vždy zohledněn. Ne nutně na prvním místě, ale na dodržování této zásady by měl být kladen velký důraz. Takto ostatně vykládá princip nejlepšího zájmu dítěte i judikatura Nejvyššího soudu, která uvádí, že „*k pochopení obsahu této zásady je třeba vzít úvahu, že čl. 3 odst. 1 Úmluvy vyžaduje, aby*

⁵⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Z. In: HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 24.

⁵⁵ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 69.

⁵⁶ Srov. článek 9 (oddělení od rodičů), čl. 18 (výkon rodičovské odpovědnosti), čl. 20 (náhradní péče o dítě) Úmluvy o právech dítěte.

⁵⁷ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 69.

⁵⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3226/16-2.

nejlepší zájem dítěte byl ‚předním‘ hlediskem při jakékoliv rozhodovací činnosti týkající se dětí. Z užití výrazu ‚přední‘ (primary) a nikoliv ‚prvořadý‘ (paramount) je dovozováno, že nejlepší zájem dítěte má být mezi jinými zájmy zvažován na prvním místě a má mu být dán větší význam než jiným zájmům, nemusí mít nicméně za všech okolností absolutní prioritu [...]“⁵⁹

Zásadu nejlepšího zájmu dítěte musí brát v úvahu i zákonodárce a hodnotit, zda jsou pravidla obsažena v právních předpisech upravující správu jmění dítěte a ochranu majetkových poměrů dítěte v souladu s touto zásadou a v případě rozporu reagovat například jejich změnou či zrušením.⁶⁰ K takovým reakcím a odpovídajícím změnám v českém právním prostředí právě v nedávné době došlo, v reakci na nadměrné zadlužování dětí.⁶¹

Kdo by měl především nejlepší zájem dítěte respektovat, jsou pochopitelně rodiče dítěte. Podle názoru Ústavního soudu může zájem dítěte dokonce převážit nad vlastním zájmem jeho rodičů.⁶² Zároveň si však myslím, že v situaci, kdy je nějaké rozhodnutí učiněno v nejlepším zájmu dítěte, jeho následkem by neměl být zásah do sféry práv jiných osob, tedy ani do práv rodičů dítěte. Rovněž je nutné zásadu nejlepšího zájmu dítěte vykládat v souladu s ostatními zásadami soukromého práva, jako je například rovné postavení subjektů, ochrana dobré víry, zásada *neminem laedere* a další.

2.3. Nepodstupování nepřiměřeného rizika

Správce jmění by měl podstupovat jen takové kroky, které nebudou pro status jmění nezletilého riskantní. Výslovně je toto kritérium zmíněno v § 949 OZ, které se však vztahuje pouze na opatrovníka pro správu jmění nezletilého. Mimo jiné je v tomto ustanovení též stanovena i povinnost opatrovníka postupovat s péčí řádného hospodáře. Otázkou je, kde je hranice mezi tím, kdy je riziko ještě možné považovat za přiměřené a kdy už není. Dle Westphalové je *„míru rizika v dnešním globalizovaném světě těžké odhadnout, nicméně existují cesty a produkty, které jsou poměrně jisté.“* Těmito cestami má namysli pravomoc soudu určit, jak má opatrovník se jměním nakládat, popřípadě mu některá jednání zakázat (§ 948 OZ).⁶³

⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011.

⁶⁰ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 71.

⁶¹ Rozsáhlejší výklad k této problematice viz podkapitola 4.1.3.

⁶² Nález Ústavního soudu ze dne 20. 8. 2004, sp. zn. III. ÚS 459/2003.

⁶³ WESTPHALOVÁ, L. § 949 [Pravidla pro správu jmění]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1110.

Z toho důvodu by se dané kritérium dalo zařadit mezi požadavek péče řádného hospodáře v širším smyslu. Co se týče rodičovské správy jmění, dovozují toto kritérium ze znění uvozujícího § 896 odst. 1 OZ, kde je rodičům jako správcům jmění stanoveno, že s peněžními prostředky, které pravděpodobně nevyužijí pro úhradu výdajů souvisejících s majetkem dítěte, „*musí bezpečně nakládat*“.

Ačkoli je nepodstupování nepřiměřeného rizika v rámci správy jmění nezbytností, naskytne-li se správci příležitost k rozmnožení majetku nezletilého, měl by tuto možnost využít, aby majetek zhodnotil, neboť pokles jeho hodnoty není žádoucím jevem.⁶⁴ Rozmnožování majetku patrně není hlavním účelem správy jmění, ale je jím minimálně snaha o zachování majetku nezletilého až do dospělosti, tudíž by se měl správce chovat nanejvýš obezřetně a každé rozhodnutí si nejprve dostatečně rozmyslet.⁶⁵

2.4. Kontrola řádnosti správy jmění nezletilého

Jednou ze záruk garantovaných Listinou základních práv a svobod je „*zvláštní ochrana dětí a mladistvých*“⁶⁶. Nejen z toho důvodu je důležitá existence kontroly při správě jmění nad dodržováním stanovených povinností při výkonu této správy, jejímž cílem je předně zaručení ochrany práv nezletilých.

Kontrolu řádnosti správy jmění je možné vykonávat na různých úrovních a pro každý druh správy je nastavena odlišná míra intenzity této kontroly. Dle Psutky je možné tuto kontrolu při zobrazení rozdělit na tři různé varianty:

- ze strany státu
- ze strany samotného nezletilého
- ze strany jiných zákonem vymezených osob.⁶⁷

Ze strany státu má být nezletilému poskytována ochrana a péče, jenž je nezbytná pro jeho blaho a prosazení nejlepšího zájmu, což vyplývá především z Úmluvy o právech dítěte. Ve vztahu k rodičům stát disponuje nástroji, kterými je oprávněn alespoň v omezeném rozsahu zasahovat do rodičovské správy jmění. Jako příklad je možné uvést přivolování soudu k určitým právním jednáním (§ 898 OZ). Zároveň má stát povinnost v případě potřeby nezletilému

⁶⁴ LOMOZOVÁ, A., SPÁČILOVÁ, Z. § 949 [Pravidla pro správu jmění]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 2.

⁶⁵ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 68.

⁶⁶ Článek 32 odst. 1 LZPS.

⁶⁷ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 76.

poskytovat potřebnou pomoc, která se může projevit až zásahem soudu do rodičovské odpovědnosti. Výsledkem je poté pozastavení, omezení či zbavení rodičovské odpovědnosti (§ 868 a násl. OZ).

Kontrola ze strany nezletilého se projevuje uplatněním tzv. participačních práv dítěte. Jejich rozsah se rozšiřuje s věkem a vývojem jejich rozumové a volní vyspělosti. Projev participačních práv je možné spatřovat u povinnosti správce informovat nezletilého o rozhodnutích týkajících se jeho jmění, též možnost nezletilého v dílčím rozsahu samostatně nakládat se jměním, jakož i formulovat a vyjádřit vlastní názor.

Ke kontrole ze strany jiných osob je možné uvést § 7 odst. 2 ZSPO, dle něhož je každý „oprávněn upozornit orgán sociálně-právní ochrany na porušení povinností nebo zneužití práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti“. Rovněž je možné upozornit na § 474 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“), který umožňuje fyzickým a právnickým osobám podávat podněty a upozornění soudu, která musí soud následně vyřídit. Lze si představit, že takové podněty budou uplatňovat osoby z okolí nezletilého, pokud si všimnou jakéhokoli zásahu do práv nezletilého, kupříkladu neřádné správy jmění, v jejímž důsledku dochází ke ztrátám na majetku či zadlužování nezletilého.

3. Osoby spravující jmění nezletilého

3.1. Vlastní správa jmění samotným nezletilým

Nezletilí jsou v určité míře způsobilí své jmění spravovat sami a tato způsobilost se v průběhu jejich života mění s věkem a s vývojem jejich rozumové a volní vyspělosti.⁶⁸ K některým právním jednáním jsou však způsobilí teprve až nabytím svéprávnosti. V momentu nabytí plné svéprávnosti správa jmění nezletilého jeho rodiči (popř. jinou osobou) automaticky zaniká a správci jsou povinni nezletilému jeho jmění odevzdat.⁶⁹ K odevzdání jmění není potřeba žádného zvláštního rozhodnutí a probíhá bezformálně. Dle dikce zákona rodiče nezletilému „[...] předají součásti jeho majetku, popřípadě na ně převedou jejich správu [...]“⁷⁰. Předáním součásti majetku zákonodárce patrně myslí faktické odevzdání hmotných věcí (např. motorového vozidla) či jejich příslušenství (např. klíčů). Převedením správy je pravděpodobně myšleno např. odevzdání různých listin, podkladů a jiných dokumentů potřebných k výkonu vlastnického oprávnění, aby je mohl nezletilý po nabytí svéprávnosti vykonávat, neboť vlastníkem (např. u nemovité věci zapsaným v katastru nemovitostí) byl po celou dobu nezletilý, pouze s nimi nemohl v plném rozsahu nakládat.⁷¹

Jak již bylo řečeno výše, nezletilý je oprávněn částečně se jměním disponovat sám, ale záleží na více faktorech, v jakém rozsahu. Jedním z nich je věk. Myšleno tak, že nezletilému, který je ve věku blízcím se zletilosti, bude umožněno s jeho jměním nakládat ve větší míře nežli nezletilému nižšího věku, např. batoleti či dítěti v předškolním věku. Dalším z faktorů je míra rozumové a volní vyspělosti nezletilého, což je vyvratitelná domněnka stanovená v § 31 OZ. Jedná se o objektivní pravidlo, dle kterého se vychází z průměrné vyspělosti nezletilých v daném věku. Dále záleží i na vůli rodičů, popřípadě jiných správců, jak velkou část majetku dají nezletilému k vlastní správě. Hodnota či objem majetku, ani konkrétní oprávnění k nakládání s ním nejsou nikde vymezena, a proto záleží jen na samotných rodičích, například jak velké kapesné nezletilému poskytnou. Tento závěr dovozuje i Ústavní soud, dle něhož „je právem rodičů rozhodnout, s kolika penězi má jejich dítě v tom kterém věku samo hospodařit.“⁷² Součástí rodičovské odpovědnosti je povinnost rodičů dítě vychovávat, rozvíjet jeho schopnosti a dovednosti, mezi které by dle mého názoru měla patřit i finanční gramotnost. Ústavní soud

⁶⁸ § 31 OZ.

⁶⁹ § 902 odst. 1 OZ.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ PSUTKA, J. § 902 [Odevzdání jmění dítěti]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 930, marg. č. 2.

⁷² Nález Ústavního soudu ze dne 16. 12. 2015, sp. zn. IV. ÚS 650/15.

těž dodává: „*Již ze samotného slovního spojení "rodičovská odpovědnost" vyplývá, že jsou to právě rodiče a nikoli stát, kdo je odpovědný za výchovu dítěte. A naučit dítě hodnotě peněz a vštípit mu, že nic není zadarmo a "bez práce nejsou koláče", je bezesporu významnou částí výchovy.*“⁷³

3.2. Správa jmění nezletilého rodičem

Správa jmění nezletilého je postavená na myšlence tzv. dělené správy, což znamená, že správu jmění je možné rozdělit mezi nezletilého, pokud je k tomu způsobilý a ve zbytku je svěřena správci. Správcem jmění je nejčastěji rodič. To dokazuje i zákonná úprava, která se nejvíce věnuje právě rodičovské správě jmění.⁷⁴

Správa jmění je jednou ze složek rodičovské odpovědnosti.⁷⁵ Její zajišťování je právem i povinností rodiče. Vzniká přímo ze zákona, oproti ostatním typům správy (opatrovnické, poručnické, pěstounské, ...), u nichž je třeba rozhodnutí soudu. Stojí na přirozenoprávním základu a její vznik je vázán na okamžik narození dítěte⁷⁶ s výjimkou správy jmění osvojeného dítěte, u něhož je okamžikem vzniku správy soudní rozhodnutí o osvojení.⁷⁷ Vznik ze zákona a přirozenoprávní základ jsou jedny ze základních znaků péče o jmění nezletilého rodičem. Mezi další charakteristické znaky této péče je možné zařadit následující: subjekt hodný zvláštní ochrany, příbuzenský vztah, neprofesionalita a již zmíněná rodičovská odpovědnost. Dítě je osobou nezletilou a nesvéprávnou, je tudíž v pozici slabší strany, které by měla být poskytována náležitá ochrana. V úpravě správy jmění nalezneme jisté mechanismy zaručující tuto ochranu. Příkladem může být požadavek souhlasu soudu k určitým právním jednáním rodičů jako správců zakotvený v § 898 OZ. Obligatorním znakem rodičovské péče o jmění je vztah mezi správcem a nezletilým stojící na příbuzenském poměru založený na emočním poutu, jež může být z kvalitativního hlediska pro správu jmění přínosné. Dalším rysem je neprofesionální výkon správy jmění, neboť zákon správci nepředepisuje žádnou odbornou kvalifikaci. Pokud však správce takovou odborností disponuje, je to pouze výhodou.⁷⁸

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ PSUTKA, J. § 896 [Povinnost pečovat o jmění dítěte]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. op. cit. sub. 38, s. 877, marg. č. 1.

⁷⁵ § 858, věta první OZ.

⁷⁶ § 858, věta druhá OZ.

⁷⁷ § 797 OZ.

⁷⁸ PSUTKA, J. § 896 [Povinnost pečovat o jmění dítěte]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. op. cit. sub. 38, s. 878, marg. č. 1.

Pro výkon správy jmění, jako složky rodičovské odpovědnosti, je nutná dostatečná způsobilost rodiče. Již bylo řečeno, že profesionalita mezi požadavky pro výkon správce jmění nepatří, ale rodič jako správce, by měl splňovat alespoň některé základní předpoklady. Jedním z nich je zletilost, respektive svéprávnost, jelikož právě nesvéprávnost nezletilého je důvodem existence správy jeho jmění. Pro řádný výkon rodičovské správy jmění je rovněž nutná absence jakýchkoli překážek, kterými mohou být například prohlášení konkursu na majetek rodiče nebo zastavení insolvenčního řízení z důvodu nepostačujícího majetku pro uspokojení věřitelů dle § 901 OZ. Nemá-li nezletilý druhého rodiče, který by mohl o jeho jmění pečovat, případně dopadá-li tato překážka na oba rodiče, soud jmenuje opatrovníka pro správu jmění dítěte. Dalšími překážkami jsou takové, které brání výkonu rodičovské odpovědnosti, tudíž i správě jmění. Tou může být závažná okolnost dle § 869 odst. 1 OZ, jejímž důsledkem je rozhodnutí soudu o pozastavení rodičovské odpovědnosti. Nevykonává-li rodič svoji rodičovskou odpovědnost řádně, lze rodičovskou odpovědnost dle § 870 OZ omezit. Dále to mohou být překážky uvedené v § 871 OZ, které mohou vést až ke zbavení rodičovské odpovědnosti, jimiž je zneužití či zanedbání rodičovské odpovědnosti dle § 871 odst. 1 OZ anebo spáchání úmyslného trestného činu rodičem vůči dítěti dle odst. 2.

Rodiče pečují o jmění jejich dítěte společně, náleží-li oběma rodičovská odpovědnost v plném rozsahu, případně mají-li rozsah oprávnění různý, ale povinnost a právo spravovat jmění náleží oběma. V opačném případě povinnost společné správy nemají. Úprava společné správy není speciálně vymezena, proto nezbyvá než vyjít z obecných pravidel pro rodičovskou odpovědnost a zastoupení dítěte, které ukládají rodičům jednat při výkonu rodičovské odpovědnosti ve společné shodě (§ 876 odst. 1 OZ) a též povinnost zastupovat dítě společně, přičemž jednat může každý z nich samostatně (§ 892 odst. 2 OZ).⁷⁹ V situaci, kdy by došlo v rámci společné správy ke sporu mezi rodiči, vychází se z § 897 OZ dopadající na neshody o *podstatných věcech*. Toto ustanovení je speciálním k § 877 OZ. Avšak dle Lomozové a Spáčilové jde o nadbytečné ustanovení, neboť z praktického hlediska je totožné jako § 877 OZ, které se zabývá neshodou *o záležitostech významných pro dítě*. V obou případech totiž musí na návrh rodiče rozhodnout soud. Tato nadbytečnost je dále spatřována i ve vztahu k § 898 odst. 1 OZ, dle něhož potřebují rodiče souhlas soudu k takovým právním jednáním, které se netýkají pouze běžných záležitostí (či záležitostí týkajících se zanedbatelných majetkových hodnot). Podstatné věci v § 897 OZ zákon blíže nedefinuje, ale dle jejich názoru je ve spojitosti právě s § 898 OZ možné „*dospět k závěru, že jde o takové věci (tj. nejenom nutně právní jednání), které*

⁷⁹ PSUTKA, op. cit. sub. 16, s. 97.

*mohou mít významný dopad na stav jmění dítěte a současně nejsou uvedeny ve výčtu právních jednání v § 898, neboť ke zde uvedeným jednáním za nezletilého musí mít rodiče souhlas soudu vždy.*⁸⁰

Jelikož jsem již zmínila § 898 OZ, je na místě vymezit, jaká právní jednání může rodič při správě jmění realizovat. Zákon podmínky, ani žádná konkrétní jednání, která by měl činit neobsahuje, ale rozhodně by měl vždy postupovat s péčí řádného hospodáře a v nejlepším zájmu dítěte. Zákonodárce vymezil alespoň minimální hranice v § 898 odst. 2 OZ výčtem právních jednání, jejichž uskutečnění je podmíněno souhlasem soudu (např. nakládání s nemovitými věcmi, uzavírání smluv o bydlení, úvěrových smluv, dědických dohod atd.), a v odst. 3 navíc zakotvil možnost zúžení okruhu těchto právních jednání ze strany soudu. Při absenci takového souhlasu soudu, je dané právní jednání možno prohlásit za neplatné jen působí-li dítěti újmu.⁸¹ Dále je nutno podotknout, že rodič jedná vlastně jako zástupce nezletilého, což dokazuje i znění § 896 odst. 2 OZ ve spojení s § 892 odst. 1 OZ, neboť jednotlivé součásti jmění jsou ve vlastnictví nezletilého, pouze s nimi z důvodu nesvéprávnosti nemůže v plném rozsahu nakládat. Rodič by si měl dávat přitom pozor, aby při zastoupení nehrozil střet zájmů mezi ním a nezletilým. Pokud se tak stane, rodič nemůže nezletilého dále zastupovat a soud jmenuje nezletilému opatrovníka.⁸² Co se rozumí hrozícím střetem zájmů, je nutné posuzovat v každém konkrétním případě. Nejvyšší soud se k tomu, zda hrozí střet zájmu či ne, vyjádřil v případě exekučního řízení k vymožení výživného pro nezletilého. Nejvyšší soud zde dospěl k závěru, že ve chvíli, kdy je nezletilý zastoupen druhým rodičem, který je oprávněn za nezletilého výživné přijmout, může tento rodič za nezletilého podat exekuční návrh a nepovažuje se to za střet zájmů. K nebezpečí střetu zájmů však dle Nejvyššího soudu dochází při rozhodování o návrhu povinného na zastavení exekuce nebo při rozhodování o návrhu na odklad exekuce.⁸³ Nejvyšší soud se otázkou hrozícího střetu zájmů dále zabýval v situaci stavebního spoření, které uzavřel jeden z rodičů ve prospěch nezletilého a ocitl se tak v pozici dárce finančních prostředků, ale zároveň jako zástupce nezletilého, který je oprávněn tento dar za nezletilého přijmout. Dle závěrů Nejvyššího soudu se zde o střet zájmů nejednalo. Jádrem sporu, ale nebylo řešení střetu zájmů, nýbrž jednání ze strany rodiče, který naspořenou částku

⁸⁰ LOMOZOVÁ, A., SPÁČILOVÁ, Z. § 897 [Rozhodnutí soudu o podstatných věcech při péči o jmění dítěte při neshodě rodičů]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 1.

⁸¹ Dříve měla absence souhlasu soudu za následek zdnalivost právního jednání. Na tomto místě však právní úprava dostala změny od 1. 7. 2021 díky novele, jejíž obsah bude více rozebrán v kapitole 4.2.

⁸² § 892 odst. 3 OZ, obdobně též § 460 OZ.

⁸³ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2022, sp. zn. Cpjn 201/2021.

použil na výstavbu domu, a poté když se ocitl v nezaměstnanosti a druhý z rodičů se nepodílel na splácení společných závazků rodičů. Nejvyšší soud uzavřel, že se jednalo ze strany rodiče o bezdůvodné obohacení.⁸⁴ K tomuto závěru Nejvyššího soudu bych si dovolila podotknout, že se nemuselo nutně jednat o bezdůvodné obohacení a bylo by možné si v dané situaci představit, že se rodič v době své nezaměstnanosti ocitl v nouzi, kdy neměl na výživu vlastní nebo výživu nezletilého, a pokud by tomu tak skutečně bylo, mohl by dar odvolat pro nouzi dle § 2068 OZ. Taktéž je možné si představit situaci, v níž by prostředky ze spoření nezletilého rodič mohl použít s ohledem na § 900 odst. 2 OZ, dle něhož: „*Majetek dítěte mohou rodiče se souhlasem soudu použít k výživě vlastní [...], jestliže by bez zavinění osob, které mají vyživovací povinnost k dítěti, vznikl výrazný nepoměr mezi poměry dítěte a poměry povinných osob.*“

V závěru výkladu o rodičovské správě jmění se ještě zaměřím na zánik správy jmění a na důsledky s tím spojené. Jak již bylo řečeno dříve, správa jmění nezletilého zaniká ve chvíli úplného nabytí svéprávnosti nezletilého. Mezi další důvody tzv. absolutního zániku správy jmění nezletilého je možné zařadit smrt nezletilého nebo jeho prohlášení za mrtvého, smrt rodiče nebo jeho prohlášení za mrtvého a osvojení nezletilého jinou osobou. Rodičovská péče o jmění nezletilého může zaniknout i z jiného důvodu, a to v důsledku vzniku překážek bránících výkonu rodičovské odpovědnosti, jimiž je zbavení, pozastavení a omezení rodičovské odpovědnosti. Zde se bude jednat pouze o relativní zánik, protože nastává ještě před nabytím úplné svéprávnosti nezletilého a současně ani nedochází k zániku statusového poměru mezi rodičem a dítětem.^{85,86}

Se zánikem správy jmění jsou spojeny jisté důsledky, kromě obligatorního odevzdání jmění, to může být vyúčtování správy jmění (§ 902 odst. 1 OZ), náhrada nákladů vzniklých v průběhu či v souvislosti se správou jmění (§ 902 odst. 2 OZ) a odměna za správu jmění (§ 903 OZ).⁸⁷

K vyúčtování rodičovské správy jmění nedochází v praxi úplně běžně, naopak se jedná spíše o výjimečnou situaci, neboť v souladu s § 902 odst. 1 věty druhé OZ, rodič tuto povinnost nemá, pokud o vyúčtování nezletilý sám nepožádá. Vyhotovení vyúčtování tak bude přicházet v úvahu pravděpodobně ve chvíli, kdy rodič spravoval rozsáhlejší jmění, nebo pokud jmění

⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 2. 2010, sp. zn. 28 Cdo 3429/2008.

⁸⁵ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 201–203.

⁸⁶ Podrobnější výklad k překážkám bránícím správě jmění viz výše v této kapitole.

⁸⁷ Viz kapitola 3.8. Odměna správce.

spravoval jen jeden z rodičů, aby tím předešel potenciálním budoucím nejasnostem, sporům či námitkám ze strany druhého rodiče.⁸⁸

Nárok na náhradu nákladů vzniklých při správě jmění nebo v souvislosti s ní je v občanském zákoníku vymezen poněkud stroze a blíže neurčuje, o jaké náklady může rodič žádat. Lomozová a Spáčilová k tomu uvádí, že rodič může kromě náhrady nutných výdajů, požadovat i náhradu nákladů účelně vynaložených.⁸⁹ V důvodové zprávě k § 902 OZ stojí, že jde nejen o „náklady nezbytné, ale i o náklady vhodné, popřípadě náhodně vzniklé, ledaže by šlo o náklady vysloveně nadbytečné, nepotřebné, zkrášlující jen ze subjektivního pohledu rodičů“⁹⁰, k čemuž se přiklání v komentáři i Psutka, který navíc dodává, že je možné uvažovat i o náhradě za vynaložený čas, který rodič správě jmění obětoval.⁹¹

3.3. Správa jmění nezletilého poručníkem

Poručenství nastává ve chvíli, kdy ani jeden z rodičů nevykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, přestože nositeli rodičovské odpovědnosti jsou nadále rodiče, popřípadě alespoň jeden z nich.⁹² Rozsah práv a povinností, které poručník vykonává jsou v zásadě stejné jako u rodiče s výjimkou vyživovací povinnosti.⁹³ Rozlišujeme několik druhů poručenství, a to poručenství individuální a kolektivní, poručenství soukromé a veřejné a poručenství hromadné. Logicky, individuální poručenství vykonává jediná osoba, oproti kolektivnímu vykonávanému více osobami. Soukromé poručenství vykonává soudem jmenovaná fyzická osoba. Zpravidla se může jednat o příbuzného či osobu blízkou, kterou mohl vybrat i sám rodič (§ 931 OZ). Za veřejného poručníka označujeme orgán sociálně-právní ochrany dětí (tzv. OSPOD), který se jím stává *ex lege*, tedy přímo ze zákona, ale jen dočasně do doby, než soud poručníka jmenuje nebo dokud se poručník neujme funkce (§ 929 OZ). Hromadným poručníkem se opět rozumí OSPOD, ale stává se jím až v okamžiku, kdy ho jmenuje soud. Důvodem pro jeho jmenování je absence fyzické osoby, která by se funkce

⁸⁸ PSUTKA, J. § 902 [Odevzdání jmění dítěti]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. op. cit. sub. 71, s. 931, marg. č. 3.

⁸⁹ LOMOZOVÁ, A., SPÁČILOVÁ, Z. § 902 [Odevzdání jmění dítěte]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 4.

⁹⁰ op. cit. sub. 31.

⁹¹ PSUTKA, J. § 902 [Odevzdání jmění dítěti]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. op. cit. sub. 71, s. 932, marg. č. 4.

⁹² § 928 odst. 1 OZ.

⁹³ § 928 odst. 2 OZ.

poručníka ujala. Jako hromadný je OSPOD označován proto, že funkci poručníka zaujímá vůči většímu počtu nezletilých současně.⁹⁴

Aby mohl být poručník soudem jmenován, musí splňovat určité předpoklady. Zákonodárce je zakotvil v § 932 odst. 1 OZ, a kromě požadavku plné svéprávnosti, je zřejmě ponechán prostor soudu, aby posoudil splnění daných kritérií, neboť jsou vymezena dle mého názoru vcelku vágně. Potenciální poručník má totiž způsobem života zaručovat, že je schopen tuto funkci řádně vykonávat, ale zákon již blíže nevymezuje, co se tím myslí. Dále je úkolem soudu zjistit, zda jmenování takové osoby není v rozporu se zájmem dítěte. Dle komentářové literatury se schopnost řádného výkonu posuzuje jak z objektivního, tak i subjektivního hlediska. Tedy zda je schopen plnit všechna práva a povinnosti plynoucí z této funkce, osobní poměry, zdravotní stav, rodinné zázemí, názor rodinných příslušníků, osobní a charakterové vlastnosti a s ohledem na správu jmění nezletilého i jeho majetkové poměry. Soud proto může například zjišťovat, jestli nemá dluhy, jestli není v exekuci či v insolvenční.⁹⁵ V tomto smyslu se otázkou vhodnosti osoby jako poručníka zabýval Ústavní soud, neboť obecné soudy odmítly tuto osobu jmenovat z důvodu jejího zadlužení. Ústavní soud však zhodnotil, že obecné soudy nedostatečně posoudily všechny okolnosti tohoto případu, neboť se jednalo o stěžovatelku, která usilovala o jmenování poručníkem pro nezletilého hendikepovaného chlapce, o kterého se soustavně starala již 7 let, poskytovala mu veškerou péči a byla pro něho nejbližší osobou. Ústavní soud dále konstatoval, že dluh ve výši 300.000 Kč pocházející z nedoplatku za zdravotní pojištění, z daní a z nezaplacení jedné splátky leasingu, neodrazuje možné rizikové chování jako např. gamblerství, alkoholismus atd. Naopak dospěl k závěru, že mělo být *„přihlédnuto k původu těchto dluhů, následnému postoji dlužníka a jeho snaze dluhy splácet, dopadu případného negativního rozhodnutí na nezletilého, jakož i specifikům pozice samotného nezletilého a jeho vztahu k osobě usilující o poručenství. Jedině takto komplexně pojatý přístup k interpretaci a aplikaci ustanovení § 932 věty první občanského zákoníku je způsobilý efektivně naplnit ústavní požadavky nejlepšího zájmu dítěte a zvláštní ochrany dětí a mladistvých.“*⁹⁶

Komplexní úpravu péče o jmění v rámci úpravy Poručenství v dílu 1 hlavy III. druhé části občanského zákoníku nenalezneme. Vztah poručníka ke správě jmění v tomto dílu upravují § 933 odst. 3 OZ, § 934 odst. 2, § 938 odst. 1, § 941 OZ a ve zbytku je pro výkon správy jmění

⁹⁴ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 229.

⁹⁵ SVOBODOVÁ, H. § 932 [Předpoklady osoby poručníka a společné poručenství]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 3.

⁹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 31. 3. 2020, sp. zn. II. ÚS 4054/19.

nutné aplikovat ustanovení o rodičovské péči o jmění, a případně též ustanovení pro opatrovníka pro správu jmění s ohledem na odkazovací ustanovení § 942 OZ.

Jelikož poručník vstupuje na místo rodiče a přebírá výkon rodičovské odpovědnosti, výkon jeho funkce je podroben doзору soudu (§ 933 odst. 1 OZ). Správa jmění nezletilého jako jedno z práv a povinností, které mu náleží a je součástí rodičovské odpovědnosti též podléhá doзору soudu a poručník je dle § 933 odst. 3 OZ povinen předložit soudu soupis jmění nezletilého do 90 dnů po svém jmenování. Tato povinnost je odrazem zájmu na ochraně majetkových záležitostí poručenec. Soupis jmění by měl obsahovat aktiva i pasiva a dostatečnou specifikaci věcí, které jsou součástí majetku, odrazuje se v něm počáteční stav jmění a je možné ho považovat za základ pro následné účty ze správy a případně i pro závěrečný účet. Dle věty druhé v daném ustanovení je stanovenou lhůtu na žádost poručníka možno prodloužit. Maximálně však o šedesát dnů. Důvod pro prodloužení může spočívat v obtížnosti sestavit soupis jmění pro jeho rozsáhlost a rozmanitost.⁹⁷

Při nakládání se jměním se poručník řídí zákonnými pravidly pro nakládání se jměním nezletilého rodičem, ale narozdíl od rodičovské správy jmění, může poručníkovi další pravidla navíc určit soud. Soud může poručníkovi uložit různé příkazy, zákazy, jak se jměním či jeho jednotlivými částmi nakládat. Tato pravidla mu soud ukládá přímo v rozhodnutí o jmenování (§ 948 OZ).⁹⁸ Současně je možné, aby soud v tomto rozhodnutí poručníka limitoval v právním jednání za nezletilého, například vymezil zakázaná jednání jako je zákaz koupě či prodeje určitých věcí, neboť jinak může poručník jako zástupce nezletilého činit jakákoli právní jednání, k nimž při správě jmění dochází (nájem, výpůjčka, zřízení služebnosti či zástavního práva a mnoho dalších). Přesto však nemá úplnou volnost ohledně jednání v tzv. neběžných záležitostech. K těm je potřeba dle § 934 odst. 1 OZ schválení soudu, nebo obdobně dle § 898 odst. 1 OZ souhlas soudu.⁹⁹ Rovněž s ohledem na § 950 odst. 2 OZ může soud předem vymežit, pro která právní jednání je vyžadováno schválení soudu.

Další z povinností poručníka je pravidelné podávání zpráv soudu o poručenci a předkládání účtů ze správy jmění, a to alespoň jednou ročně.¹⁰⁰ Ve vyúčtování by měl poručník uvést přehled hospodaření se jměním, příjmy a výdaje, a to například i doložením příslušných smluv, které za poručenec uzavřel. Pro případ, že poručenec nemá žádný majetek, může ho

⁹⁷WESTPHALOVÁ, L. § 933 [Dozor soudu]. In: KRALÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1084, marg. č. 3.

⁹⁸ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 279.

⁹⁹ Tamtéž, s. 284.

¹⁰⁰ § 934 odst. 2 OZ.

soud této povinnosti zprostit, nebo postačí, aby popsal „*jen běžné hospodaření, a to např. s dávkami státní sociální podpory – příspěvkem na úhradu potřeb dítěte či sirotčím důchodem poručenice.*“¹⁰¹

Na závěr kapitoly o poručenské správě jmění je stejně jako u rodičovské správy jmění na místě uvést, kdy dochází k zániku této správy a důsledky, které se s tím pojí. Správa jmění nezletilého poručníkem může zaniknout hned z několika důvodů. Mezi ně lze zařadit zánik samotného poručenství, tedy absolutní zánik poručenství, jehož příčiny vymezuje § 935 OZ. Těmito příčinami může být nabytí svéprávnosti poručenice, smrt poručenice, obnovení rodičovské odpovědnosti, popřípadě obnovení schopnosti ji vykonávat alespoň jedním z rodičů poručenice, jakož i osvojení poručenice. Dalším důvodem zániku je zánik funkce poručenice, tedy relativní zánik poručenství, a to následkem zproštění funkce poručníka soudem dle § 936 OZ, odvolání poručníka soudem dle § 937 a též smrtí poručníka či prohlášením za mrtvého. K zániku poručenské správy též může dojít, nastane-li situace uvedená v § 941 OZ, tedy je-li na návrh poručníka jmenován opatrovník pro správu jmění, který se ujme správy jmění nezletilého na místo poručníka, přičemž osobní péči o nezletilého nadále vykonává poručník.

Důsledky skončení výkonu funkce poručníka upravuje § 938 OZ, který ukládá osobě poručníka tzv. ediční povinnost, tedy aby po skončení funkce předložil soudu vše, co měl v souvislosti s jejím výkonem u sebe. Bude se jednat, jak o věci osobní potřeby nezletilého, tak i různé dokumenty jako rodný list dítěte, zdravotní dokumentace, platební karty k účtům nezletilého, případně i peněžní hotovost.¹⁰² Zde bych chtěla podotknout, že uvedená ediční povinnost se vztahuje na situaci, kdy dochází k zániku poručenství z jiných důvodů, než je nabytí svéprávnosti poručenice. V tomto případě by nemělo nic bránit tomu, aby poručník předal tyto věci přímo poručenci, neboť jsou v jeho vlastnictví a nabytím svéprávnost získává možnost s nimi plně disponovat. Zároveň se domnívám, že ani věci osobní potřeby poručenice, případně i další z výše uvedených věcí, není nutné předávat soudu, nýbrž samotnému poručenci, případně třetí osobě, která se ujímá poručenství namísto dosavadního poručníka.¹⁰³ Druhou povinností, kterou § 938 OZ poručníkovi stanovuje je předložení závěrečné zprávy o výkonu poručenské funkce, jejíž součástí je závěrečný účet ze správy jmění. Pro poručenskou správu jmění je důležitý právě závěrečný účet, který by měl obsahovat jakési shrnutí celé správy. Měl by v něm

¹⁰¹ SVOBODOVÁ, H. § 934 [Schválení rozhodnutí poručníka soudem]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 5.

¹⁰² PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 326.

¹⁰³ srov. PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 327.

být především uveden stav jmění při skončení správy v porovnání s počátečním stavem v soupisu jmění a případně též odkaz na předkládaná vyúčtování jmění v průběhu správy.¹⁰⁴

3.4. Správa jmění nezletilého opatrovníkem

Obecnou úpravu institutu opatrovnictví můžeme nalézt v obecné části občanského zákoníku v § 456 a násl. Opatrovnictví dle § 465 OZ slouží k ochraně zájmů osoby, která není schopna si je zajistit sama, zejména z důvodu nezletilosti, omezení svéprávnosti, neznámého pobytu či nepříznivého zdravotního stavu. Opatrovník dle § 943 a násl. OZ (dále jen „opatrovník“) spolu s opatrovníkem pro správu jmění dítěte dle § 948 a násl. OZ (dále jen „opatrovník pro správu jmění“) spadají pod institut opatrovnictví dítěte zakotvený v Dílu 2., hlavy III. části druhé občanského zákoníku. Ve všech uvedených případech se jedná o opatrovníka hmotněprávního, kterého je nutné odlišit od opatrovníka procesního dle § 29 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“) a dále procesního opatrovníka pro nezletilé dle § 469 ZŘS, jehož posláním je zastupovat nezletilé v řízeních, jejichž výčet je uveden v § 466 ZŘS, mezi nimiž je i samotné řízení o opatrovnictví.

V porovnání s poručníkem vykonává opatrovník mnohem méně práv a povinností. Opatrovník je stejně jako poručník jmenován soudem. Důvodů pro jeho jmenování je hned několik a jsou výslovně uvedeny v § 943 OZ. Jedním z nich je hrozící střet zájmů mezi nezletilým a jinou osobou, např. rodičem, poručníkem, ale i opatrovníkem. Jedná se o tzv. *kolizního* opatrovníka. Opatrovníka je též nutné jmenovat pro nečinnost zákonného zástupce, který by nedostatečně hájil zájmy nezletilého. Půjde poté o tzv. opatrovníka *pro nečinnost*. Dále může být opatrovník jmenován i z jiných důvodů, je-li to zapotřebí v zájmu nezletilého, popřípadě stanoví-li tak zákon. Hovoříme pak o opatrovníkovi *ad hoc*.¹⁰⁵

Následující výklad se však bude zaměřovat již pouze na opatrovníka pro správu jmění. Opatrovník pro správu jmění je specifickou variantou opatrovnictví nezletilého a má ve vztahu k úpravě opatrovníka dle § 943 OZ speciální povahu. Soud ho jmenuje ke správě jmění nezletilého popř. jeho části vedle rodiče nebo poručníka, kteří vykonávají všechna ostatní práva a povinnosti vůči nezletilému, ale v oblasti správy jmění nejsou schopni své povinnosti

¹⁰⁴ SVOBODOVÁ, H. § 938 [Povinnosti poručníka po skončení poručenství]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 2.

¹⁰⁵ WESTPHALOVÁ, L. § 943 [Druhy opatrovnictví]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1095, marg. č. 1.

vykonávat anebo je (ať už záměrně, nebo svým pasivním přístupem) porušují. Výslovně jsou v zákoně uvedeny dva důvody pro jeho jmenování vedle rodiče. Prvním z nich je prohlášení konkursu na majetek rodiče nebo zastavením insolvenčního řízení z důvodu zcela nepostačujícího majetku pro uspokojení věřitelů, přičemž zde není ani druhý rodič, který by mohl o jmění pečovat (§ 901 odst. 1 OZ). Druhým důvodem je ohrožení zájmů nezletilého (§ 905 odst. 1 OZ). V obou případech je možné opatrovníka jmenovat i bez jeho návrhu. Vedle poručníka je možné opatrovníka jmenovat, je-li pro poručníka správa jmění obtížná, zejména kvůli rozsáhlosti a rozmanitosti majetku (§ 941 odst. 1 OZ). Musí se však jednat o poručníka, který o nezletilého zároveň pečuje, musí být fyzickou osobou (tedy ne OSPOD) a lze to jen na návrh samotného poručníka. V rozhodnutí o jmenování je úkolem soudu vymezit vzájemná práva a povinnosti poručníka a jmenovaného opatrovníka (§ 941 odst. 2 OZ).¹⁰⁶

*„Smyslem a účelem jmenování majetkového opatrovníka neboli opatrovníka pro správu jmění dítěte je zájem na zvýšené ochraně jmění dítěte a naplňování jeho majetkových práv.“*¹⁰⁷ Důkazem toho je skutečnost, že zákon v § 949 OZ opatrovníku pro správu jmění předepisuje postup s péčí řádného hospodáře a nepodstupování nepřiměřených rizik. Jedná se o základní kritéria správy jmění, která však zákon výslovně stanovuje pouze jemu (s výjimkou požadavku péče řádného hospodáře u rodiče v § 896 odst. 1 OZ).

Zákon nezakotvuje, jaká osoba se může stát opatrovníkem pro správu jmění, ale při použití odkazovacího ustanovení § 944 OZ ve spojení s § 932 odst. 1 OZ, jím může být fyzická osoba, která je svéprávná a svým způsobem života zaručuje řádný výkon správy. Tento názor zastává i právní nauka, která dodává, že opatrovníkem pro správu jmění může být i OSPOD. Ten však lze jmenovat teprve ve chvíli, nebylo-li možné nalézt vhodnou fyzickou osobu (např. příbuzného, osobu blízkou, ale i advokáta, daňového poradce, je-li pro správu jmění nutno disponovat odbornými znalostmi).¹⁰⁸

Opatrovník pro správu jmění je odpovědný za řádné plnění své funkce a stejně jako poručník podléhá stálému dozoru soudu.¹⁰⁹ Bylo zmíněno, že opatrovník nemá vždy povinnost spravovat veškeré jmění nezletilého, někdy pouze spravuje jen jeho určitou část. Tento rozsah musí soud vymezit přímo v rozhodnutí o jmenování, kde současně zpravidla určuje, jakým

¹⁰⁶ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 339–342.

¹⁰⁷ WESTPHALOVÁ, L. § 948 [Náležitosti rozhodnutí o jmenování opatrovníka pro správu jmění]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1106, marg. č. 1.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 1109, marg. č. 8.

¹⁰⁹ § 950 odst. 1 OZ.

způsobem má opatrovník se jměním nakládat, taktéž může určité způsoby nakládání zakázat¹¹⁰ nebo podmínit konkrétní právní jednání schválením soudu.¹¹¹ Dalším společným znakem pro opatrovníka pro správu jmění a poručníka pečujícího o jmění je pravidelné podávání zpráv a účtů ze správy jmění soudu (minimálně 1x za rok).¹¹²

Pro opatrovníka pro správu jmění je oproti ostatním osobám spravujícím jmění nezletilého specifické, že nemusí nutně usilovat o zachování všech majetkových hodnot až do nabytí plné svéprávnosti nezletilého, ale jeho cílem je rozmožení majetku, maximalizování výnosů, nastavení takové správy, která vyžaduje co nejméně nákladů, ale zároveň představuje bezpečné ukládání majetkových hodnot, neboť musí dodržovat kritérium nejlepšího zájmu dítěte, postupovat s péčí řádného hospodáře a nepodstupovat nepřiměřená rizika.¹¹³ Jeho výhodou spatřuji v tom, že o nezletilého osobně nepečuje a může se soustředit pouze na správu jeho jmění, navíc se často může jednat o osobu, která není s nezletilým příbuzná ani mu blízká, a tudíž k němu nemá žádnou emocionální vazbu, což může přispět k tomu, aby při správě jmění snadněji podstupoval kroky vedoucí ke zhodnocení majetku.

Opatrovnická správa jmění zaniká téměř ze stejných důvodů jako poručenská. Ustanovení vztahující se k opatrovníku pro správu jmění zánik této správy neobsahují, a proto je nutné vyjít z ustanovení o opatrovnictví dle § 943 a násl., jež upravují zánik opatrovnictví v dílčím rozsahu a následně dle § 944 OZ použít přiměřeně ustanovení o poručenství. Opatrovnictví zaniká absolutně v případě nabytí svéprávnosti nezletilého (§ 935 odst. 1 OZ), smrtí nezletilého (§ 935 odst. 2 OZ), uplynutím doby, pokud byla stanovena (§ 945 OZ), splněním určitého právního jednání (§ 947 OZ) a zproštěním funkce opatrovníka soudem, netrvá-li již potřeba, která vedla ke jmenování (§ 947 OZ). Způsoby relativního zániku jsou identické jako u poručenské správy, a to smrtí opatrovníka, zproštěním funkce opatrovníka rozhodnutím soudu, přičemž potřeba opatrovnictví nadále trvá a odvoláním opatrovníka soudem (§ 935 odst. 2 OZ).

Důsledky, které jsou spojeny se zánikem opatrovnické správy jmění je možné nalézt za použití § 952 OZ, které obsahuje odkaz na obdobné užití § 938 OZ. Opatrovník pro správu jmění tak musí obdobně jako poručník po skončení správy postoupit soudu vše, co měl v souvislosti se správou jmění u sebe a předložit závěrečnou zprávu, jejíž součástí je závěrečný účet ze správy jmění nezletilého.

¹¹⁰ § 948 OZ.

¹¹¹ § 950 odst. 2 OZ.

¹¹² § 950 odst. 3 OZ.

¹¹³ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 375.

3.5. Správa jmění nezletilého pěstounem

Pěstoun je další osobou, která má oprávnění spravovat jmění nezletilého. Pěstounství je institut nahrazující rodinnou péči o dítě, v případě, že ji žádný z rodičů, ani poručník, nemůže osobně vykonávat.¹¹⁴ Pěstounské péči se dostává přednosti před péčí v ústavní výchově,¹¹⁵ ale poručenství má naopak před pěstounstvím přednost. O svěřeni nezletilého do péče pěstouna, stejně jako v případě poručenství a opatrovnictví, rozhoduje soud. Pěstounská péče má pouze dočasný charakter a trvá jen po dobu existence překážky bránící rodičům ve výkonu osobní péče, neboť cílem je navrácení nezletilého do péče jeho biologických rodičů.¹¹⁶ Hlavním účelem pěstounství je výkon osobní péče o nezletilého.¹¹⁷ Rodiče, popřípadě poručník, jsou omezeni ve výkonu práv a povinností v rozsahu, které vykonává pěstoun, ale nositeli a vykonavateli rodičovské odpovědnosti jsou nadále oni.¹¹⁸ Vyživovací povinnost k nezletilému jim rovněž zůstává.¹¹⁹ Pěstounovi náleží sice práva a povinnosti rodičů, avšak může rozhodovat pouze o běžných záležitostech, v nichž má oprávnění nezletilého zastupovat a spravovat jeho jmění. Na rozdíl od podstatných záležitostí, o kterých rozhodují rodiče, a proto je o nich pěstoun musí informovat.¹²⁰ Avšak rodiče k jednání v podstatných záležitostech zpravidla potřebují rozhodnutí soudu dle § 898 OZ.

Pěstounem se může stát pouze fyzická osoba. Požadavky na ní kladené zakotvuje § 962 odst. 1 OZ, dle něhož musí „*skýtati záruky řádné péče*“. Rozumí se tím svéprávnost, bezúhonnost, schopnost poskytnout nezletilému náležitou péči a vychovávat ho ve vhodném prostředí. Před svěřením nezletilého do pěstounské péče musí zájemce o pěstounství podstoupit odbornou přípravu a vyšetření psychologem.¹²¹ Dále musí mít osoba pěstouna dle tohoto ustanovení bydliště na území České republiky a s výkonem pěstounství souhlasit. V souladu s § 962 odst. 2 OZ dá soud přednost osobě příbuzné nebo blízké, před jinou osobou, ale nemusí tomu tak vždy být. Soud musí vzít v úvahu, zda je příbuzenská pěstounská péče tou nejvhodnější variantou s ohledem na zájem nezletilého. Nemusí tomu tak vždy být, což potvrdil

¹¹⁴ § 958 odst. 1 OZ.

¹¹⁵ § 958 odst. 2 OZ.

¹¹⁶ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 391.

¹¹⁷ § 966 odst. 1 OZ.

¹¹⁸ WESTPHALOVÁ, L. § 960 [Povinnosti a práva rodičů k dítěti v pěstounské péči]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1140, marg. č. 1.

¹¹⁹ § 961 odst. 1 OZ.

¹²⁰ § 966 odst. 2 OZ.

¹²¹ BARTONÍČKOVÁ, I. § 962 [Osoba pěstouna, příbuzenská pěstounská péče]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 1.

i Evropský soud pro lidská práva, který rozhodl,¹²² že umístěním nezletilého do pěstounské péče jiných osob, nežli jeho příbuzných (konkrétně babičky a jejího druha), nedošlo k porušení práva na respektování rodinného a soukromého života,¹²³ jelikož vzal v potaz vyšší věk těchto příbuzných a současně jejich nedostatečnou spolupráci s orgány péče o dítě, čímž dospěl k názoru, že by nebyli vhodnými pěstouny pro nezletilého z hlediska jeho nejlepšího zájmu.

Již bylo uvedeno, že správa jmění je pěstounovi svěřena pouze v běžných záležitostech. Co lze považovat za běžnou záležitost zákon neuvádí, a spadá proto do kategorie neurčitých právních pojmů. Za běžnou záležitost může být označováno takové jednání, ke kterému dochází při správě jmění pravidelně, zároveň není disponováno s majetkem vyšší hodnoty a v důsledku tohoto jednání nedochází k výrazné změně struktury jmění či celkové hodnoty majetku nezletilého.¹²⁴ Jako příklad mě napadá rozhodování o nakládání s peněžními prostředky nezletilého. Pěstoun může dát nezletilému určitě souhlas s koupí věcí osobní potřeby, oblečení, hraček, drobné elektroniky atd. Za běžnou záležitost je možné též považovat i zřízení běžného či spořicího účtu v bance. Pakliže by si chtěl nezletilý koupit nějakou věc vyšší hodnoty, popřípadě měl volné peněžní prostředky, které by bylo v zájmu nezletilého vhodné investovat, pěstoun by o tom měl již informovat rodiče, neboť by se již nejednalo o běžnou záležitost. Objeví-li se však zvláštní okolnosti dle § 966 odst. 2, věta třetí OZ, může soud pěstounovi stanovit i další práva a povinnosti. Těmito okolnostmi mohou být neshody o podstatných záležitostech nezletilého, nespolupráce anebo nečinnost rodiče. V takovém případě je též možné, aby konkrétní rozsah práv a povinností pěstouna soud vymezil i odlišně od zákona (§ 969 OZ). Existuje tedy i varianta, kdy soud pěstounovi může uložit oprávnění rozhodovat o určitých podstatných záležitostech, a dokonce mu může umožnit spravovat jmění nezletilého v plném rozsahu.¹²⁵ Jestliže soud rozsah pěstounské správy jmění v rozhodnutí blíže nevymezí, „náleží pěstounovi správa jmění v běžných záležitostech a vztahuje se ke jmění, které je potřebné k naplnění podmínek náležité osobní péče pěstouna o dítě.“¹²⁶

Zákonná úprava pěstounovi neukládá vyhotovení soupisu jmění, předkládání pravidelných účtů ze správy, ani provedení závěrečného soupisu jmění. Není však vyloučeno, aby některý z úkonů pěstoun provedl dobrovolně jen pro svou vlastní potřebu, aby měl o správě

¹²² Rozsudek ESLP ze dne 7. 9. 2017 ve věci M. L. proti Norsku, stížnost č. 43701/14.

¹²³ Toto právo je zakotveno v čl. 8 Evropské Úmluvy o lidských právech (Sdělení č. 209/1992 Sb. o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících).

¹²⁴ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 152.

¹²⁵ WESTPHALOVÁ, L. § 966 [Povinnosti a práva pěstouna]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1153, marg. č. 5.

¹²⁶ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 408.

jmění přehled, případně aby mu tuto povinnost uložil v rozhodnutí soud. Dovolím si doplnit, že pěstounství se v základu především zaměřuje na osobní péči o nezletilého, na jeho výchovu a správa jeho jmění je pouze jakousi doplňující činností, proto by soud osobu neměl zatěžovat „nadbytečnými“ povinnostmi.

Zánik správy jmění pěstounem je spojen se zánikem pěstounské péče jako takové. K zániku pěstounské péče může dojít opět z několika důvodů. Dosažení zletilosti, popř. nabytí plné svéprávnosti, nebo také smrt nezletilého jsou důvody, kterými stejně jako u rodiče, poručníka i opatrovníka dochází k absolutnímu zániku správy jmění a celkově zde vede k zániku pěstounství. Pěstounská péče může rovněž zaniknout uplynutím doby, na kterou byla stanovena s ohledem na trvající překážku na straně rodičů dle § 959 odst. 1 OZ, nebo v případě, že se jednalo o pěstounskou péči na přechodnou dobu dle § 958 odst. 2 OZ. O zrušení pěstounské péče může dle znění § 969 OZ též rozhodnout soud „*dojde-li k podstatné změně poměrů nebo k neshodě mezi rodiči a pěstounem v podstatné záležitosti [...]*“. Jak jsem již uvedla výše, pěstoun není povinen provádět závěrečný soupis jmění a vyúčtování správy, tudíž jedinou povinností, kterou má pěstoun v důsledku zániku správy, je předat spravované jmění, a to buď přímo dítěti, skončila-li pěstounská péče z důvodu nabytí zletilosti, respektive svéprávnosti dítěte, nebo jiné osobě, které je svěřena správa jmění namísto pěstouna a přebírá za něj tuto povinnost (např. jinému pěstounovi, rodiči, poručníkovi, popř. i opatrovníkovi).

3.6. Správa jmění nezletilého osobou, jíž byl svěřen do péče

Svěření dítěte do péče jiné osoby, zkráceně svěřenectví je institut, který spolu s poručenstvím a pěstounstvím, můžeme zařadit mezi instituty náhradní rodinné péče.¹²⁷ Jeho úprava v občanském zákoníku není nikterak rozsáhlá a věnují se mu §§ 953 až 957. Je to institut velice blízký pěstounství, neboť soud svěřuje nezletilého do osobní péče jiné osoby v situaci, kdy žádný z rodičů, ani poručník, nemohou o nezletilého osobně pečovat (§ 953 odst. 1 OZ), zároveň však svěřenectví v žádném případě neslouží jako náhrada pro pěstounství.¹²⁸ Při svěřeni nezletilého do péče jiné osoby zůstává shodně jako u pěstounství rodičovská odpovědnost v rukou rodičů a pečující osoba je oprávněna k řešení pouze běžných záležitostí a správu jmění nezletilého tak vykonává též jen v rámci těchto běžných záležitostí, přičemž soud je oprávněn vymezit další práva a povinnosti pečující osoby. Nejsou-li soudem takto vymezena,

¹²⁷ Tamtéž, s. 422.

¹²⁸ § 953 odst. 2 OZ.

je možné pro úpravu práv a povinností pečující osoby přiměřeně použít ustanovení o pěstounství (§ 955 OZ). Na druhou stranu, mezi pěstounstvím a svěřenectvím lze nalézt i jisté odlišnosti. Jednou z nich je skutečnost, že pěstounskou péči zprostředkovává stát, svěřenectví nikoli, což vede k tomu, že pečující osobou se nejčastěji stává příbuzný nebo osoba nezletilému blízká. Další rozdílností je ekonomická stránka. Pěstoun má nárok na dávky pěstounské péče a na odměnu pěstouna. Pečující osobě nárok na žádné dávky za péči nevzniká.¹²⁹ Jinak tomu ale je v případě odměny za správu jmění, kterou může pečující osoba, jako každá jiná osoba spravující jmění nezletilého, požadovat.¹³⁰

Jedním z předpokladů pro svěřenání nezletilého do péče jiné osoby je možnost uložení vyživovací povinnosti rodičům. Rodičům povinnost platit výživné ukládá soud, ti jsou následně povinni ho platit k rukám pečující osoby (§ 956 odst. 1 OZ). Nejsou-li rodiče, ani jiní příbuzní nezletilého, schopni výživné platit, připadá v úvahu spíše svěřenání nezletilého do pěstounské péče namísto svěřenectví. Důvod je zjevný, pečující osobě nejsou poskytovány dávky, tak jako pěstounovi a výživné je proto ve většině případů hlavním zdrojem příjmů určených k uspokojení potřeb nezletilého.¹³¹ Na tomto místě je nutné zdůraznit, že výživné se stává součástí jmění nezletilého a právě u svěřenectví tvoří základní předmět správy jmění.¹³² Pečující osoba je oprávněna výživné po rodičích vymáhat, jinak má právo s ním hospodařit podle potřeb nezletilého a v jeho zájmu. Dokonce je žádoucí, aby část výživného pro nezletilého spořila. Tyto podrobnosti může určit soud, tedy vymezit, část výživného, kterou je možné použít ke spotřebě a část určenou ke spoření.¹³³

Důvody vedoucí k zániku svěřenecké správy jmění se téměř shodují s těmi vedoucími k zániku pěstounské správy jmění. Opět se jedná o zánik institutu svěřenectví jako takového, což nastává nabytím zletilosti (popř. plné svéprávnosti), smrtí nezletilého, smrtí pečující osoby, uplynutím doby (§ 959 OZ), či soudním rozhodnutím, zjistí-li soud neřádný výkon péče o nezletilého. Dalším důvodem je ztráta předpokladů dané pečující osoby pro výkon péče, žádost pečující osoby o zproštění funkce, nebo též změna okolností, jež může vést k zajištění péče o

¹²⁹ SVOBODOVÁ, H. § 953 [Hmotněprávní podmínky svěřenectví]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 13.

¹³⁰ Více o odměně správce jmění viz kapitola 3.8.

¹³¹ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 425.

¹³² BRUNCKO, S. Hospodaření s výživným nezletilého dítěte jakožto správa majetku nezletilého dítěte. *Bulletin advokacie*, 2016, roč. 9, s. 38.

¹³³ § 956 odst. 2 OZ.

nezletilého jiným způsobem. Pro výčet důsledků spojených se zánikem svěrečné správy je možné odkázat na předchozí kapitolu, neboť jsou obdobné jako v případě pěstounství.¹³⁴

3.7. Další osoby oprávněné ke správě jmění nezletilého

Pro ucelenost je na místě vymezit úplně všechny osoby, které mohou být v pozici správce jmění nezletilého. Kromě výše uvedených, se může dále jednat o správu jmění u předpěstounské péče, péče před osvojením, správu jmění osobou určenou zůstavitelem nebo dárce a správu jmění nezletilého svěřeného do ústavní péče.

Charakteristickým znakem předpěstounské péče a péče před osvojením je jejich přípravná a dočasná povaha. Pečující osoba podléhá přísnému dohledu státu a ke správě jmění bude oprávněna jen ve velmi omezeném rozsahu. Na pečující osobu v rámci předpěstounské péče neboli zájemce se v souladu s § 966 odst. 3 OZ použije obdobně § 966 odst. 1 a 2 OZ, tudíž stejně jako pěstoun „je povinen a oprávněn rozhodovat jen o běžných záležitostech dítěte, v těchto záležitostech dítě zastupovat a spravovat jeho jmění.“ U péče před osvojením rozlišujeme okamžitou péči dle §§ 823 a 824 OZ a preadopční péči dle § 826 a násl. OZ. Při okamžité péči jsou práva a povinnosti pečující osoby velice omezená, proto se správou jmění téměř nepočítá, přesto je možné připustit správu jmění alespoň v dílčím rozsahu. Někteří autoři však takové pojetí zcela vylučují.¹³⁵ V rámci preadopční péče je oprávnění ke správě jmění širší a na pečující osobu lze obdobně použít úpravu obsaženou v § 953 až 957 OZ. Má tak obdobné postavení jako osoba, jíž byl nezletilý svěřen do péče.¹³⁶

Správa jmění nezletilého osobou určenou zůstavitelem, nebo dárce je specifickou variantou, která se poněkud liší od ostatních druhů správy jmění. Podmínkou vzniku této správy je, že zůstavitel či dárce určuje třetí osobu, která bude spravovat majetek, který byl nezletilému darován či odkázán.¹³⁷

V rámci úpravy ústavní výchovy dle § 971 a násl. OZ, není o správě jmění nezletilého, kterému byla soudem nařízena ústavní výchova, ani jedna zmínka. Jedinou formu správy jmění nezletilého umístěného do ústavního zařízení předpokládá § 23 odst. 1 písm. g) zákona č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy, v němž je vymezeno

¹³⁴ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 442.

¹³⁵ Srov. SEDLÁK, P., ŠOHAJDOVÁ, L. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo. (§ 655-975). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 646.

¹³⁶ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 446-450.

¹³⁷ Tamtéž, s. 452.

oprávnění ředitele takového zařízení „převzít od dítěte do dočasné úschovy cenné předměty, finanční hotovost převyšující výši kapesného stanoveného v § 31 [...]“. Ředitel je však správním orgánem, tudíž s ohledem na veřejnoprávní povahu nelze jeho oprávnění pro výkon správy jmění rozšířit. Správa jmění chovanců tak po celou dobu jejich pobytu v ústavním zařízení náleží rodiči, popřípadě poručníkovi. Jinak řečeno osobám, kterým náleží výkon rodičovské odpovědnosti.¹³⁸

3.8. Odměna správce

Správa jmění nezletilého nemusí být vždy pro osobu správce úplně snadnou činností, neboť v intencích dnešní doby spojené s ekonomickým rozvojem společnosti mohou nezletilí nabývat i rozsáhlé majetky vysokých hodnot. Správce je při správě takového majetku zatížen spoustou starostí a odpovědností za řádný výkon. Často mu může taková správa ubírat energii a čas, kterou by mohl jinak využít ke svým aktivitám a není asi vyloučeno, že správu jmění nezletilého vykonává i na úkor správy vlastního jmění. Pro dané situace zákonná úprava obsahuje možnost, aby správce požadoval odměnu za správu jmění, která může být rekla bych i motivací pro správce, aby ji vykonával v tom nejlepším zájmu nezletilého.

Základem úpravy odměny správce je § 462 obecné části občanského zákoníku, který stanoví, že „zákonný zástupce ani opatrovník nemůže požadovat od zastoupeného odměnu za zastoupení. Má-li však povinnost spravovat jmění, lze za správu přiznat odměnu“. V rámci úpravy týkající se jednotlivých osob spravujících jmění dále nalezneme též konkrétní podmínky pro přiznání odměny za správu. Ve vztahu k § 462 OZ je tato úprava v poměru speciality.

Pro rodiče je právo požadovat odměnu za správu jmění obsaženo v § 903 odst. 1 OZ. Rodič dle daného ustanovení však musí naplnit poměrně striktní podmínky, z čehož je možné usuzovat, že přiznání odměny za správu jmění je spíše výjimečné. Podmínkou je, aby správa jmění byla obtížná a jejím předmětem byl rozsáhlý nebo alespoň rozmanitý majetek. Lze očekávat, že čím bude majetek rozsáhlejší a čím vyšší hodnotu bude mít, tím bude i náročnost správy vyšší. Rozmanitost majetkového souboru je možné si představit tak, že předmětem správy není jen jeden druh věci, ale jsou jím například jak movité, tak nemovité věci, peněžní prostředky, akcie či jiné investiční nástroje atd. Dále rodič musí správu vykonávat řádně, což je však jedním ze základních atributů správy jmění, požadovaných vždy, ať už se jedná o

¹³⁸ KŘÍSTEK, A. Správa jmění dítěte svěřeného do ústavní péče, pozůstalostní důchod a úhrada péče. *Právní rozhledy*, 2016, č. 2, s. 56–62.

jakoukoli správu jmění. Ačkoli rodič naplní všechny doposud uvedené podmínky, odměna není přiznána automaticky, nýbrž o ni musí z vlastní iniciativy po odevzdání jmění sám požádat. Rovněž může dle § 903 odst. 2 OZ soud odměnu rodiči přiznat již v průběhu správy.

Výše odměny by měla být přiměřená a zároveň ji soud přizná, umožňují-li to *výnosy* jmění nezletilého. Názory právní nauky se při výkladu termínu „*výnosů*“ příliš neshodují. Podle některých autorů je výnosem „*hodnota zisku po odečtení toho, co bylo užito k výživě dítěte, případně jako příspěvek na výživu rodičů a nezletilého sourozence*“¹³⁹. Jiní se kloní k tomu, že se jedná o příjmy z majetku snížené o „*výdaje na výživu dítěte, popř. o příspěvek na výživu rodičů nebo nezletilých sourozenců*“,¹⁴⁰ anebo „*zhodnocení či rozšíření majetku dítěte, které má za následek zvýšení jeho hodnoty*“¹⁴¹. Shodně však panuje kritický postoj k užití tohoto pojmu. Osobně se přikláním k názoru, že odpovídajícím pojmem je „*příjem*“ a jedná se o „*vše, čím se majetek rozmnožuje a co má současně svůj původ v majetku dítěte*.“¹⁴² K tomu je nutno dodat, že příjmy (výnosy) musí být nejprve použity na náklady na správu jmění, výživu nezletilého, případné úspory pro budoucí potřeby nezletilého a poté i na příspěvek na výživu rodičů a popř. nezletilého sourozence nezletilého. Jestliže po odečtení těchto položek zůstává část výnosů, teprve tehdy je možné vyplatit odměnu.¹⁴³

Právo na odměnu opatrovníka plyne z obecného § 462 OZ, pro obecného opatrovníka dítěte poté z § 945 OZ a speciální úpravu pro přiznání odměny opatrovníka pro správu jmění nalezneme v § 951 odst. 2 OZ. Stejně jako rodiči, může být opatrovníkovi vyplacena z výnosů. O přiznání odměny rozhoduje soud, který musí vymezit její výši a dobu, za kterou má být vyplacena. Kromě odměny mohou být dle § 951 odst. 1 OZ opatrovníkovi pro správu jmění nahrazeny náklady, které vynaložil na správu jmění. Dokonce je možné náklady odečíst z majetku nezletilého, v případě, že by výše výnosů nedostačovala. Opět o jejich přiznání musí rozhodnout soud. Tato pravidla pro přiznání odměny a nákladů opatrovníka je možné obdobně použít i pro poručníka, spravuje-li jmění nezletilého.¹⁴⁴ Navíc má však nárok na hmotné zabezpečení jako pěstoun, pečuje-li osobně o nezletilého.¹⁴⁵ Tímto hmotným zabezpečením se rozumí dávky pěstounské péče, jejichž výčet lze nalézt v § 47e ZSPO. Zde je nutno dodat, že

¹³⁹ KOTRADY, P. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek IV. § 655–975*. Praha: Leges, 2016, s. 1580

¹⁴⁰ ŠMÍD, O. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M. WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975) Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Bek, 2014, s. 1004.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 117.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ § 942 OZ.

¹⁴⁵ § 939 OZ.

dávky nejsou poskytovány, je-li pěstounem prarodič nezletilého (§ 47g odst. 3 ZSPO). Z toho důvodu nejsou odměna ani dávky obecně přiznávány ani pečující osobě.

4. Aktuální problémy týkající se péče o jmění nezletilého

4.1. Problematika dluhů nezletilých

4.1.1. Nabývání dluhů nezletilými

Rozdíl mezi majetkem a jměním byl vymezen již v první části této diplomové práce spolu s demonstrativním výčtem toho, co vše může tvořit majetek nezletilého. Avšak kromě způsobilosti vlastnit a nabývat majetek, je nezletilý způsobilý i k nabývání dluhů. Dluhem se rozumí závazek spočívající v povinnosti dlužníka (kterým je v tomto případě nezletilý) uspokojit věřitele tím, že dluh splní. Oproti tomu má osoba věřitele vůči dlužníkovi pohledávku, což je právo požadovat od dlužníka určité plnění.¹⁴⁶ Nezletilý může nabýt dluhy různým způsobem. Ať už vlastním právním jednáním, pokud je k němu způsobilý, nebo jednáním jiné osoby, která nezletilého při právním jednání zastupuje. Často tak nezletilému mohou vznikat dluhy v důsledku jednání správce jeho jmění, který za nezletilého uzavírá různé smlouvy. Je vhodné zmínit, že nezletilý může nabýt dluhy i děděním, tedy v případě neodmítnutí dědictví, nebo též v důsledku jednání deliktního (náhrada škody či nemajetkové újmy), případně kvazideliktního (bezdůvodným obohacením).¹⁴⁷

Nabývání dluhů nezletilými je ze strany společnosti dlouhodobě vnímáno negativně. Jedná se o problém zatěžující justiční systém, který začal vznikat již během 90. let. Od té doby je ze strany laické i odborné veřejnosti poukazováno na problematické aspekty právní úpravy, jakož i absenci mechanismů zabraňujících nadměrnému zadlužování nezletilých a zajišťujících jejich ochranu jako subjektů hodných zvláštní ochrany.

4.1.2. Dluhy nejčastěji nabývané nezletilými

V rámci problematiky „dětských dluhů“ patří mezi nejvíce diskutovaná následující témata: poplatky za odvoz komunálního odpadu, regulační poplatky za zdravotní péči, smlouvy uzavírané s mobilními operátory, pokuty za výpůjčky z knihoven, pokuty za jízdu bez platné jízdenky (tzv. „načerno“) a dluhy spojené s přechodem nájmu bytu či domu.

¹⁴⁶ ŠILHÁN, J. § 1721 [Podstata závazku]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 3.

¹⁴⁷ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 26.

a) *poplatky za odvoz komunálního odpadu*

Za obtíží spojenými s poplatky za odvoz komunálního odpadu stál § 10b zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích (ve znění účinném do 30. 6. 2012), který povinnost platit poplatek za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů (dále jen zkráceně „poplatek za komunální odpad“) stanovoval každé fyzické osobě mající v obci trvalý pobyt. Zákon nerozlišoval mezi osobami zletilými a nezletilými a zároveň neobsahoval možnost přenesení poplatkové povinnosti nezletilých na jejich zákonné zástupce. Jednotlivé obce proto často poplatky za komunální odpad vyměřovaly například i dětem z dětských domovů, které se o tom ale ani neměly šanci dozvědět a „výše takto vzniklého dluhu dítěte s příslušenstvím často dosáhla k okamžiku nabytí jeho zletilosti částky kolem 20 000 Kč“.¹⁴⁸ Tento nežádoucí stav nakonec vyústil v kasační stížnost, po jejímž projednání dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že dané ustanovení bylo v rozporu ústavním pořádkem a rozhodl se věc předložit Ústavnímu soudu.¹⁴⁹ Ten návrhu vyhověl a protiústavnost potvrdil.¹⁵⁰ Mezitím došlo k žádoucím novelizacím zákona o místních poplatcích, kterým byla poplatková povinnost nezletilých definitivně zrušena.^{151,152}

b) *regulační poplatky za zdravotní péči*

Dluhy, za jejichž vznikem stojí neuhrazení regulačních poplatků za zdravotní péči, byly v minulosti několikrát předmětem rozhodovací praxe obecných soudů. Jejich rozhodnutí se povětšinou shodovala v tom, že povinností k zaplacení neuhrazených regulačních poplatků jsou obtěžkáni nezletilí.¹⁵³ Změnu přinesl až nález Ústavního soudu.¹⁵⁴ Zde je na místě podotknout, že dříve byly regulační poplatky stanoveny za větší množství zdravotních úkonů než dnes a daný případ se týkal neuhrazení regulačního poplatku za poskytnutí lůžkové péče dle tehdejšího § 16a odst. 1 písm. f) zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění. Dle aktuálně účinné právní úpravy: „*Pojištěnec, anebo za něj jeho zákonný zástupce, je povinen hradit*

¹⁴⁸ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 28.

¹⁴⁹ Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 4. 2015, č. j. 9 As 211/2014-97.

¹⁵⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 8. 2017, sp. zn. Pl. ÚS 9/15.

¹⁵¹ Nejprve novelou č. 174/2012 Sb., která zavedla solidární povinnost k zaplacení nezletilého spolu s jeho zákonným zástupcem. Následně novelou č. 266/2015 Sb., kterou přešla poplatková povinnost nezletilých na jejich zákonné zástupce, a navíc vymezila konkrétní okruh osob, na které se poplatková povinnost vůbec nevztahuje (např. děti z dětských domovů).

¹⁵² Podrobnější shrnutí dané problematiky též v příspěvku: Jantoš, M., Těžký, V. *K protiústavnosti vymáhání nedoplateků na místních poplatcích u nezletilých*. 27. 11. 2017. In: Deník veřejné správy. [online]. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <https://denik.obce.cz/clanek.asp?id=6744614>.

¹⁵³ Chalupská, L. *Regulační poplatky už nelze vymáhat po nezletilých*. 10. 12. 2015. In: Právní prostor. [online]. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/regulacni-poplatky-uz-nelze-vymahat-po-nezletilych>.

¹⁵⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 16. 9. 2015, sp. zn. II. ÚS 728/15-2.

*poskytovateli regulační poplatek ve výši 90 Kč za využití lékařské pohotovostní služby nebo pohotovostní služby v oboru zubní lékařství“.*¹⁵⁵ Ústavní soud zde upozornil na chybný jazykový výklad předmětného ustanovení, jehož znění bylo téměř shodné s tím dnešním: *„Pojištěnec, anebo za něj jeho zákonný zástupce, je povinen v souvislosti s poskytováním hrazené péče hradit zdravotnickému zařízení, které zdravotní péči uvedenou v písmenech a) až f) poskytlo, regulační poplatek...“.*¹⁵⁶ Dané ustanovení je možné vyložit dvěma způsoby. Připouští, že povinným k úhradě poplatku je buď nezletilý sám, nebo jeho zákonný zástupce. Dle Ústavního soudu bylo však nutné zvolit ten způsob, který nejlépe naplňuje požadavky Úmluvy o právech dítěte¹⁵⁷ a přiklonil se k tomu, že povinným k uhrazení poplatku by měl být výlučně zákonný zástupce nezletilého, o čemž svědčí i skutečnost, jak podotýká Ústavní soud, že právě *„zákonný zástupce rozhoduje o tom, zda dítě využije služeb podléhajících regulačnímu poplatku, přičemž dítě zásadně nemá ani reálnou možnost ovlivnit, zda regulační poplatek za svoji hospitalizaci bude jeho zákonným zástupcem uhrazen, či nikoliv, a bylo by nepřiměřené po dítěti požadovat, aby svého zákonného zástupce k takové úhradě nutil. Navíc dítě si zejména v nižším věku nemusí být ani vědomo povinnosti regulační poplatek platit“.*

c) smlouvy uzavírané s mobilními operátory

Dalšími případy, jež měly za následek zadlužování nezletilých, byly smlouvy uzavírané s mobilními operátory. Mobilní společnosti dříve umožňovaly uzavřít smlouvu s nezletilými, kterým nabízely výhodné, např. studentské tarify. Mnozí rodiče toho zneužívaly pro vlastní potřebu a uzavíraly smlouvy na jména svých dětí. Problém nastal ve chvíli, kdy takový rodič přestal platit vyúčtování a nezletilému začal narůstat dluh. Mobilní společnost následně podala návrh Českému telekomunikačnímu úřadu (dále jen „ČTÚ“) na zahájení řízení vůči takovému dlužníkovi, který poté opravdu exekuční řízení zahájil. Jedno z konkrétních řízení bylo vedeno vůči teprve jedenáctiletému chlapci. Ten se v roce 2015 obrátil na veřejnou ochránkyni práv (dále jen „VOP“), která díky tomuto podnětu zahájila šetření. VOP společně s ČTÚ shodně potvrdili, že za tyto dluhy by měly být odpovědni zákonní zástupci a ČTÚ je následně začal vymáhat právě po nich, namísto nezletilých.¹⁵⁸ Ve světle současné právní úpravy již není možné, aby mobilní společnost s nezletilým uzavřela smlouvu, neboť samotný zákonný zástupce k takovému právnímu jednání (uzavření smlouvy zavazující k trvajícím nebo

¹⁵⁵ § 16a odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění.

¹⁵⁶ § 16a odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění ve znění účinném do 31. 3. 2012.

¹⁵⁷ V nálezu byly konkrétně zmíněny čl. 3 odst. 1 a 2 a čl. 27 odst. 2 a 4 Úmluvy.

¹⁵⁸ Veřejný ochránce práv. *Rodiče nesmí zadlužovat své děti*. 11. 10. 2016. In: Tisková zpráva veřejného ochránce práv. [online]. [cit. 2023-11-12]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/aktualne/rodice-nesmi-zadluzovat-sve-deti/>.

opětovnému plnění) potřebuje souhlas soudu s ohledem na § 898 odst. 2 písm. d) bod 1. OZ. Rovněž mobilní společnosti v praxi umožňují uzavírání smluv pouze se zákonnými zástupci.¹⁵⁹

d) pokuty za výpůjčky z knihoven

Nezletilým dále mohou vzniknout dluhy v důsledku narůstajících pokut za nevrácené knihy do knihoven. Danou situaci je z pohledu soukromého práva možno popsat následovně. Nezletilý čtenář uzavře v rámci jedné výpůjčky s knihovnou smlouvu o výpůjčce (§ 2193 a násl. OZ), zpravidla bezúplatnou. Dojde-li k pozdnímu vrácení, ztrátě či poškození knihy, jedná se o porušení povinností ze smlouvy a čtenář je povinen zaplatit smluvní pokutu. Daná pravidla vyplývají především z knihovnických řádů jednotlivých knihoven, jež obsahují i určité mechanismy zabraňující, aby vymáhání případných dluhů bylo zaměřeno proti zákonným zástupcům nezletilých. Týká se to především čtenářů mladších 15 let, kteří pro registraci do knihovního systému potřebují podpis ručitele, který by za čtenáře ručil za splnění závazků. Tímto ručitelem může být právě zákonný zástupce. Mimo jiné je v knihovnických řádech též obsažen institut částečného či úplného prominutí dluhu, který ve výjimečných případech opravňuje ředitele knihovny, či jím pověřeného zaměstnance, dluh prominout.¹⁶⁰

e) dluhy spojené s přechodem nájmu bytu či domu

V neposlední řadě poukážu na dluhy, za nimiž stojí přechod nájmu bytu nebo domu na nezletilého podle § 2279 a násl. OZ, zemře-li nájemce. Nájem tak přechází na členy nájemcovy domácnosti, pokud s ním v bytě nebo domě žily ke dni jeho smrti a nemají-li vlastní bydlení.¹⁶¹ Po přechodu skončí takový nájem nejdéle do dvou let, přičemž výjimkou je přechod nájmu na nezletilého, který skončí nejpozději dosažením dvaceti let věku tohoto nezletilého.¹⁶² Jedná se o ochranné ustanovení, jehož záměrem je chránit bytovou potřebu nezletilého, která má přednost před vlastnickým právem pronajímatele.¹⁶³ Nájem může přejít na více osob, tedy například na manžela zemřelého a jejich dítě, ale rovněž jen na dítě samotné, zemřou-li oba rodiče, nebo nemá-li dítě druhého rodiče. Úskalí spojené se vznikem dluhů je zde spatřováno v neplnění povinnosti platit nájemné. Ať už se jedná o nezletilého, který toho není schopen, je-li jedinou osobou, na kterou nájem přešel, nebo nehradí-li nájemné rodič či jiná osoba žijící

¹⁵⁹ Zde odkazuji např. na obchodní podmínky u tarifů určených pro nezletilé u jednoho z největších operátorů působících na území ČR. T-mobile CZ: Obchodní podmínky tarifů Student z generace Tarify 2022. 5. 10. 2022. [online]. [cit. 2023-11-12]. Dostupné z: <https://www.t-mobile.cz/dpublic/OP-student-2022.pdf>.

¹⁶⁰ FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., ELISCHER, D. Děti a jejich dluhy – aktuální stav v České republice. Díl první: obecné poznatky a jednotlivé druhy dluhů. *Právní rozhledy*, 2019, č. 21, s. 725–735.

¹⁶¹ 2279 odst. 1 OZ.

¹⁶² § 2279 odst. 2 OZ.

¹⁶³ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 30.

v bytě s ním, která je povinna spolu s nezletilým hradit nájemné solidárně.¹⁶⁴ Záleží poté pouze na pronajímateli, zda bude nájemné vymáhat jen po této sobě nebo i po nezletilém. Zákon však obsahuje ustanovení umožňující osobě, odmítnout takovýto přechod nájmu do jednoho měsíce od smrti původního nájemce, což musí písemně oznámit pronajímateli.¹⁶⁵ Přešel-li nájem pouze na nezletilého, nebude k tomuto právnímu jednání způsobilý a je potřeba, aby jej za něho učinil jeho zákonný zástupce.¹⁶⁶ Tím bude pravděpodobně nejprve OSPOD jako veřejný poručník do doby, nežli bude nezletilému ustanoven poručník.¹⁶⁷ V takto krátkém časovém horizontu je ale vysoce nepravděpodobné, aby OSPOD tento úkon vykonal a nezletilý zůstane v postavení povinného k úhradě nájemného a s každým uplynulým měsícem se jeho dluh na nájemném bude zvyšovat.

Pozitivní dopad na řešení dané problematiky přinesla až novelizace § 2279 odst. 4 OZ, neboť ustanovení bylo doplněno v následujícím znění: „*tomu, kdo nemůže jednat bez zákonného zástupce, opatrovníka nebo poručníka, skončí tato lhůta uplynutím jednoho měsíce ode dne, kdy zákonného zástupce získal nebo kdy se opatrovník nebo poručník ujal funkce*“.

f) pokuty za jízdu bez platné jízdenky (tzv. „načerno“)

Asi nejdiskutovanější skupinou „dětských dluhů“, které mají za následek největší počet nezletilých dlužníků, jsou dluhy plynoucí z pokut za jízdy bez platné jízdenky tzv. „načerno“. Nezletilým tento dluh vznikne poté, co se při jízdě veřejnou dopravou po výzvě přepravní kontroly (revizora) neprokáží platnou jízdenkou a následně nejsou schopni na místě uhradit cenu jízdného spolu s přírůžkou. Často se stává, že nezletilý svým rodičům, či jiným zákonným zástupcům tuto skutečnost ani neoznámí, nebo v odlišném případě, přestože ji sdělí, zákonní zástupci sami dluh neuhradí, například proto, že jim to jejich majetkové poměry nedovolují. Po dobrovolném neuhrzení takový dluh postupem času začne narůstat o další příslušenství jako je úrok z prodlení, náklady spojené s uplatněním dluhu a když situace dospěje až k soudnímu vymáhání tohoto dluhu, i o náklady řízení, případně i náklady zastoupení či náklady exekuce.¹⁶⁸ Počáteční dluh, jehož výše se pohybovala okolo pár stovek korun, se může rázem vyšplhat až na částku v řádech tisíců až desetitisíců korun, ne-li více.

¹⁶⁴ § 2279 odst. 3 OZ.

¹⁶⁵ § 2279 odst. 4 OZ.

¹⁶⁶ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 30.

¹⁶⁷ § 929 OZ.

¹⁶⁸ FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., ELISCHER, D., op. cit. sub. 160., srov. též VLACHOVÁ, A., SNÍŽEK, M. Typické dluhy nezletilých. *Soukromé právo*. 2018, č. 10.

Nejprve je důležité klást otázku, kdo vůbec nese odpovědnost za takové dluhy, zda sám nezletilý, nebo jeho zákonný zástupce. Primárně je nutné posoudit, je-li nezletilý způsobilý k uzavření přepravní smlouvy a následně, jestli je schopný si uvědomit veškeré následky spojené s jízdou bez platné jízdenky. Jelikož se vymáhání dluhů z jízdenek „načerno“ stalo předmětem rozhodovací praxe obecných soudů, musely se otázkou způsobilosti k uzavření přepravní smlouvy rovněž zabývat. V převážné většině případů bylo výsledkem rozhodnutí o způsobilosti nezletilých k uzavírání přepravních smluv, které bylo spojena negativním následkem v podobě povinnosti zaplatit předmětný dluh. Podrobně se těmito otázkami též zabývala judikatura a právní nauka.¹⁶⁹ Ústavní soud se k tomu vyjádřil následovně: „*Pokud obecné soudy dospějí k závěru, že nezletilé dítě bylo způsobilé uzavřít smlouvu o přepravě osob, musí se zabývat tím, zda takové dítě zavinilo porušení povinnosti zaplatit stanovené jízdné a zda si mohlo být vědomo důsledků spojených s jeho nezaplacením, tedy povinnosti zaplatit přírážku k jízděmu či hradit náklady řízení o zaplacení této částky. Obecné soudy též musí při svém rozhodování chránit zájem dítěte, aby do dospělosti nevstupovalo se závazky, jež mohou mít rdousící efekt.*“¹⁷⁰ Zároveň podotkl, že „*v soukromoprávní rovině nic nebrání přenosu odpovědnosti za placení na jeho rodiče či jiného zákonného zástupce.*“ V jiném nálezu dále konstatoval, že „*nelze vytvořit objektivní hranici, která by umožnila přepravním [...] určit, kdo odpovídá za porušení přepravních podmínek, ale je třeba vždy zkoumat konkrétní okolnosti každého případu*“.¹⁷¹ Je proto možné uzavřít, že nezletilí jsou obecně způsobilí k uzavírání přepravních smluv, avšak vždy bude na obecných soudech, aby posuzovaly tuto odpovědnost individuálně v závislosti na daném případě. Rozdíl bude spočívat v tom, bude-li se jednat například o desetileté dítě, kterému rodič nedal peníze na zaplacení jízdenky, nebo půjde-li o sedmnáctiletého „puberťáka“, který své kapesné utratí dle svého uvážení a nezbude mu již na zaplacení jízděného.

Zásadní problém, který byl předmětem navazující diskuse v souvislosti s dluhy z jízdy „načerno“, spočívá v procesněprávní stránce při vymáhání těchto dluhů ze strany dopravce soudní cestou, a sice v nedostatečné ochraně nezletilých. Nezletilý je v řízení zpravidla zastupován svým rodičem, nebo jiným zákonným zástupcem, ale jak již bylo uvedeno, jsou to právě často zákonní zástupci, kteří jsou odpovědní za vznik těchto dluhů. Současně samotní

¹⁶⁹ Srov. FRINTA, O., FRINTOVÁ, D. Děti a jejich dluhy – aktuální stav v České republice. Díl druhý: specifika dětských dluhů vzniklých ze smluv o přepravě osoby. *Právní rozhledy*, 2019, č. 22, s. 770–779, kteří detailním způsobem tuto problematiku rozebírají.

¹⁷⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 2. 2017, sp. zn. I. ÚS 1775/14-2.

¹⁷¹ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. II. ÚS 1864/16.

nezletilí si kolikrát ani nejsou vědomi zahájení řízení proti nim, neboť soud doručuje pouze zákonným zástupcům, kteří jsou často nečinní. V tu chvíli tak neexistuje osoba, která by mohla řádně hájit zájmy nezletilého, neboť zákonný zástupce bude ve střetu zájmu s nezletilým. Domnívám se, že chyba je na straně soudu, když nezletilému nebyl ustanoven kolizní opatrovník. Tím by měl být nejlépe advokát, který by jednal v nejlepším zájmu nezletilého.¹⁷² Obdobný negativní postoj zaujal i Ústavní soud: „*Problém vzniká, jestliže zákonný zástupce zastupuje nezletilého pouze formálně, fakticky však se soudem nekomunikuje. Takový zástupce nečiní žádné procesní úkony k ochraně práv nezletilého, v důsledku čehož jedná v rozporu s jeho zájmy i samotným účelem zastoupení.*“¹⁷³

4.1.3. Naléhavost změny zákonné úpravy a důvody vedoucí k novelizaci

Bylo zmíněno, že diskuse na téma „dětských dluhů“ společností rezonovala již delší dobu. Vznik dluhů u nezletilých ale není úplně běžnou praxí. Dluhy nejčastěji vznikají nezletilým z dysfunkčních rodin, kde dochází k zanedbávání rodičovské odpovědnosti. To potvrzuje i advokátka Vlachová, která mimo jiné pomohla desítkám zadlužených dětí. Dle jejích slov jsou hlavní příčinou vzniku dluhů u nezletilých právě jejich rodiče. „*Z dětí se stávají dlužníci tehdy, pokud mají tu smůlu, že se narodí rodičům, kteří o ně řádně nepečují. To je společný prvek u všech zadlužených dětí.*“¹⁷⁴ Navíc se tyto nezletilé o dluzích dozvídají třeba až po nabytí zletilosti, kdy jim s první výplatou přijde i exekuční příkaz na srážky ze mzdy. Z takové výplaty jim následně moc nezůstane, což může vést k tomu, že se raději rozhodnou jít cestou šedé ekonomiky.¹⁷⁵ Nadto mohou mít některé z dluhů až rdousící charakter a pro mnohé dlužníky jsou s ohledem na jejich majetkové poměry nesplnitelné. Pro nezletilé je pak vstup do dospělosti o mnoho ztížený a s dluhy se mohou potýkat i řadu let.

Podle dat uvedených v důvodové zprávě k zákonu č. 192/2021 Sb., bylo k datu 1. 5. 2019 vedeno exekuční řízení proti 3,5 tisícům nezletilých (ze dvou třetin se jednalo o nezletilé mladší

¹⁷² Pro úplnost uvedeného tvrzení doplňuji výňatek z právní věty nálezu Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13-2: „*pokud soud ustanovuje dítěti jako straně sporného občanskoprávního řízení opatrovníka, měl by zpravidla s ohledem na nejlepší zájem dítěte ustanovit advokáta.*“

¹⁷³ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2019, sp. zn. II. ÚS 3814/17.

¹⁷⁴ SKOUPÁ, A. *Stát by měl dětem pomáhat, ne z nich dělat dlužníky, říká advokátka Vlachová*. 23. 9. 2018. In: *Aktuálně.cz*. [online]. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/stat-by-mel-detem-pomahat-ne-z-nich-delat-dluzniky-rika-advo/r~8b8a9bf8bd9e11e8b5b20cc47ab5f122/>.

¹⁷⁵ DVORÁKOVÁ, T. Children's debts and state policy: developments of debt collection in the Czech republic. *V4 Human Rights Review*. 2019, roč. 1, č. 1. s. 13–15.

patnácti let).¹⁷⁶ Procentuálně se jedná o 0,18 % z celkového počtu nezletilých. Nelze tak hovořit o masovém problému, avšak nejedná se ani o zanedbatelná čísla. Problémem těchto exekucí je jejich dlouhodobost spojená se stále zvyšující se částkou dluhu, která má pro nezletilé rdousící charakter. A právě proto bylo nutné hledat možnosti, jak se s nadměrným zadlužováním nezletilých vypořádat jednou provždy.

Pro některé ze zmíněných typů dluhů nezletilých bylo nalezeno řešení již v minulosti pomocí různých nástrojů.¹⁷⁷ Ať už se jednalo o dílčí změnu zákonné úpravy, nebo příspěvní závěrů judikatury, domnívám se, že je možné je označovat za vyřešené. Problematika spojená s dluhy vzniklými v důsledku pokut za jízdy „načerno“ a dluhů z přechodu nájmu však potřebovala zásadnější řešení v podobě komplexnější novelizace zákonné úpravy.¹⁷⁸ Než toho bylo dosaženo, návrhů pro možná legislativní řešení, se v průběhu let objevilo hned několik.¹⁷⁹ Všechny tyto snahy nakonec vedly k přijetí zákona č. 192/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, jenž byl dne 12. 5. 2021 vyhlášen ve sbírce zákonů a účinnosti nabyt dnem 1. 7. 2021.

4.2. Přijetí zákona č. 192/2021 Sb.

4.2.1. Změny provedené zákonem č. 192/2021 Sb. týkající se problematiky dluhů nezletilých

Zákon č. 192/2021 Sb. přinesl spoustu změn, nejvíce však v rámci občanského zákoníku, kde se novelizace dotkla hned osmi dosavadních paragrafů, a navíc byl doplněn o dva úplně nové. Jedním z nich je § 899a OZ, který dle mého názoru má zcela zásadní vliv na problematiku „dětských dluhů“. Jeho znění je následující:

¹⁷⁶ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 192/2021 Sb., sněmovní tisk č. 984/0 ze dne 28. 8. 2020. [online]. [cit. 2023-11-20]. Dostupná z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=8&ct=984&ct1=0>.

¹⁷⁷ Myšleno pro dluhy uvedené pod písmeny a) až d) v předchozí podkapitole.

¹⁷⁸ FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., ELISCHER, D. Děti a jejich dluhy – aktuální stav v České republice. Díl třetí: pohled praktický, morální, procesní, komparační a aktuální návrhy legislativního řešení. *Právní rozhledy*, 2019, č. 23–24, s. 807–816.

¹⁷⁹ Jedním z nich byl poslanecký návrh skupiny poslanců (Kateřina Valachová, Patrik Nacher, Jan Bartošek, Lukáš Kolářik), Sněmovní tisk č. 456/0 ze dne 5. 4. 2019. [online]. [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=456&CT1=0>. Tento návrh přinesl řešení v podobě mechanismu, jenž znemožňoval nezletilým mladším patnácti let dluhy vůbec nabývat. Vzniklý dluh měl přecházet na zákonného zástupce nezletilého. Návrh byl silně kritizován, přesto dospěl do prvního čtení. Zároveň byl jakýmsi podnětem k tomu, aby vláda předložila vlastní návrh zákona (sněmovní tisk 984/0), který se stal výsledným řešením.

„(1) Splnění peněžitého dluhu z právního jednání nezletilého, který nenabyl plné svéprávnosti, lze vymoci pouze z majetku, který nezletilý nabyt před nabytím plné svéprávnosti, a majetku, který nabyt právním jednáním vztahujícím se výlučně k majetku nabytému před nabytím plné svéprávnosti; to neplatí pro peněžitý dluh vzniklý při výdělečné činnosti podle § 33.

(2) Za peněžitý dluh dítěte, který vznikl z právního jednání učiněného před nabytím plné svéprávnosti, ručí rodič, který za dítě jednal nebo mu k právnímu jednání udělil souhlas; tím není dotčen § 876 odst. 3. Ručitel nemůže vymáhat po dlužníkovi vyrovnání tohoto dluhu.“

Ustanovení § 899a odst. 1 OZ vneslo pravidlo, jímž je limitován rozsah majetku nezletilého dlužníka, který může být postižen. Věřitelé se nyní mohou uspokojovat jen z takového majetku, jenž nezletilý nabyt před dosažením plné svéprávnosti. Případně z majetku, o který byl tento majetek nezletilým rozmnožen jeho jednáním vztahujícím se pouze k majetku nabytému před zletilostí. Nic však nebrání tomu, aby i tak byl dluh dobrovolně splněn, nebo vymáhán po osobě zajišťující dluh (např. ručiteli). Tím se dostáváme k formulaci ustanovení v druhém odstavci a zavedení zákonného ručení rodiče za nezletilého. Podmínkou je, aby rodič za nezletilého jednal, nebo k takovému právnímu jednání dal souhlas. Zároveň je zavedeno ochranné pravidlo, že rodič nemůže po nezletilém následně požadovat splnění tohoto dluhu. Dovolím si zde upozornit a pozastavit se nad tím, zda může být tímto ručitelem například i poručník nezletilého, neboť vstupuje na místo rodiče a jemu svěřen výkon rodičovské odpovědnosti, jejíž součástí je správa jmění.¹⁸⁰ Zákonodárce na to nepamatuje a ani důvodová zpráva k zákonu 192/2021 Sb. se k tomu nevyjadřuje. Dle mého názoru, mohl zákonodárce dané ustanovení vhodněji formulovat a zvolit například termín zákonného zástupce.

Rovněž je důležité poukázat na skutečnost, že dané ustanovení dopadá pouze na peněžité dluhy z právního jednání. Vyloučeny jsou tak dluhy nepeněžité povahy a též dluhy, za jejichž vznikem stojí deliktní jednání. Výjimku navíc tvoří peněžité dluhy z výdělečné činnosti, což se mi jeví jako pozitivní řešení, neboť v případě absence takového omezení, by nově zavedené pravidlo mohlo být ze strany nezletilých při výdělečné činnosti nebo provozování obchodního závodu zneužíváno v jejich prospěch, nebo naopak by to mohlo odradit osoby v rámci podnikání od uzavírání smluv s nezletilým.

Druhým nově zavedeným ustanovením je § 2282a OZ, který je spjat s důsledky přechodu nájmu na nezletilého. Negativní aspekty přechodu nájmu na nezletilého byly představeny již v rámci výkladu o dlužích vzniklých v důsledku přechodu nájmu, a to v podkapitole 4.1.2. pod

¹⁸⁰ viz kapitola 3.3 o správě jmění nezletilého poručníkem.

písmenem e), na nějž je zde možno odkázat, kde bylo současně uvedeno, že úprava přechodu nájmu byla doplněna o ustanovení v § 2279 odst. 4 OZ, které zvyšuje ochranu nezletilého. Nezletilý nemůže s ohledem na nedostatečnou způsobilost učinit jednání směřující k odmítnutí práva na nájem a v tomto rozsahu za něho musí jednat zákonný zástupce. Neodmítnutí nájmu s sebou nese povinnost hradit nájemné ze strany nezletilého, což by v případě jeho neschopnosti plnit takový závazek, mohlo vést ke vzniku dluhu na nájemném. Lhůta pro tohoto zástupce je tak nově dána od okamžiku, kdy takové zastoupení vzniklo. Další posílení ochrany před potenciálními dluhy z přechodu nájmu přináší výše zmíněný § 2282a OZ, který v sobě nese stejné řešení jako § 899a OZ. Pro úplnost přikládám jeho celé znění:

„(1) Přejde-li nájem na nezletilého, který ke dni smrti nájemce nenabyl plné svéprávnosti, lze splnění dluhu z nájmu vymoci pouze z majetku podle § 899a odst. 1; to platí i tehdy, je-li jako člen nájemcovy domácnosti zavázán z dluhů, které z nájmu vznikly před jeho smrtí.

(2) Zákonný zástupce, opatrovník nebo poručník, který za nezletilého nájem neukončil, ač mohl rozumně předpokládat, že povinnosti vyplývající z nájmu nebude nezletilý schopen plnit, ručí za dluh z nájmu vzniklý ode dne, kdy se ujal funkce, pokud s nezletilým v bytě po přechodu nájmu žil. Ručitel nemůže vymáhat po dlužníkovi vyrovnání tohoto dluhu.“

V obou novelizovaných ustanoveních týkajících se přechodu nájmu jsem se však pozastavila nad tím, jak rozlišují pojmy zákonného zástupce, poručníka a opatrovníka, neboť poručník je stejně jako rodič zákonným zástupcem nezletilého. Myslím si tedy, že zákonodárce mohl zvolit buď formulaci „*rodič, poručník a opatrovník*“, nebo „*zákonný zástupce a opatrovník*“.

Domnívám se, že dosud uvedené změny měly na řešení problematiky dluhů nezletilých, konkrétně na dluhy z pokut za jízdy „načerno“ a dluhy z přechodu nájmu, největší vliv. Avšak další změny provedené zákonem č. 192/2021 Sb., jsou s nimi provázány a promítají se do problematiky dluhů nezletilých taktéž. Proto je mým záměrem v navazujícím výkladu shrnout všechny dílčí změny a alespoň v základu uvést, v čem spočívá jejich přínos, nebo naopak, jaké jsou jejich nedostatky.

Novelizace se projevila též v úpravě způsobilosti nezletilých, a to změnou § 32 odst. 2 OZ, která se týká situací, kdy za nezletilého uděluje souhlas zákonný zástupce, přesněji řečeno, kdy je zákonných zástupců více. Dříve platilo, že se k projevům těchto zástupců nepřihlíží, pokud si navzájem odporují. To bylo vypuštěno a nově platí, že pokud je „*zákonných zástupců více, postačí, projeví-li vůči třetí osobě vůli alespoň jeden z nich; to neplatí, pokud třetí osoba*

věděl, že si zástupci odporují“. V důsledku toho došlo k „*posílení právní jistoty třetích osob jednajících v dobré víře v souladu s posílením významu zákonného ručení rodiče*“¹⁸¹ Dále byl v oblasti způsobilosti nezletilých doplněn § 36 o druhý odstavec, který přinesl možnost, aby i takové jednání nezletilého, které by jinak mohl činit samostatně, bylo podmíněno tak, že následky tohoto jednání nastanou až poté, co k němu zákonný zástupce udělil souhlas.

Změna se dotkla i § 898 OZ, kde došlo k upřesnění případů, v nichž rodič při právních jednání týkajících se především jmění nezletilého potřebuje souhlasu soudu. Nově je při absenci takového souhlasu možné dané právní jednání prohlásit za neplatné, jen působilo by nezletilému újmu. V porovnání s předchozí úpravou došlo k posunu, neboť absence souhlasu způsobovala zdánlivost tohoto jednání.

Další změnou bylo zakotvení změny pořadí plnění vnitřně strukturovaného dluhu, je-li dlužníkem spotřebitel, a to v § 1932 odst. 2 OZ. U dlužníka spotřebitele se plnění nejprve započte na „*na náklady již určené, pak na jistinu pohledávky, poté na úroky a nakonec na úroky z prodlení*.“ Současně je do § 1932 odst. 1 OZ doplněna nutnost vyjádření souhlasu ze strany věřitele, rozhodl by se dlužník plnit vnitřně strukturovaný dluh v jiném pořadí, než předpokládá zákon.

Specifickou ochranu nezletilého zavedlo doplnění druhého odstavce do § 2048 OZ upravující smluvní pokutu, dle něhož se již nepřihlíží k „*ujednání, kterým se zavázal k plnění smluvní pokuty nezletilý, který v době ujednání nedovršil patnácti let*“. Motivací zavedení této změny bylo řešení problematiky dluhů z pokut za jízdy „načerno“, a to z důvodu existence tzv. přírážky k jízdě (jinými slovy se jedná o penále, na které se dle § 2052 OZ použije úprava o smluvní pokutě). V konečném důsledku je uložení těchto přírážek nezletilým mladším patnácti let, považováno za zdánlivé právní jednání. Zajímavostí je, že aktuálně účinné znění je v rozporu s důvodovou zprávou. V té se uvádí, že „*nezletilými samostatně sjednané závazky k plnění smluvní pokuty jsou absolutně neplatné*.“¹⁸² Předpokládala tak zavedení absolutní neplatnosti, namísto zdánlivosti.

Novelizace se dále dotkla § 2920 a § 2921 OZ a přinesla změny v odpovědnosti nezletilých. Nově se snížila hranice odpovědnosti za náhradu škody způsobené nezletilým na 13 let a byla zavedena spoluodpovědnost osoby, která nad nezletilým zanedbala dohled.

¹⁸¹ SMOLÍK, P. Dětské dluhy nově – z pohledu civilního procesu. In: ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Pocta Milaně Hrušákové*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 282.

¹⁸² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 192/2021 Sb., sněmovní tisk č. 984/0 ze dne 28. 8. 2020. [online]. [cit. 2023-11-20]. Dostupná z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=8&ct=984&ct1=0>.

K novelizaci týkající se § 2048 odst. 2, § 2920 a § 2921 OZ bych chtěla dodat, že zavedení věkových hranic v daných ustanoveních vnímám v rozporu se zásadou postupného nabývání svéprávnosti u nezletilých plynoucí z § 31 OZ.

Rovněž je důležité zmínit, co přinesla přechodná ustanovení zákona č. 192/2021 Sb. Pro řešení problematiky dluhů nezletilých je příznačný bod 1., který zavádí věkovou hranici jednadvaceti let. Novou právní úpravu je tak možné vztáhnout i na nezletilého dlužníka, který před účinností zákona nenabyl jednadvaceti let věku, což sice zlepšuje jeho postavení, ale zákon tím zavedl nepravou retroaktivitu. Ta může mít negativní vliv na věřitele nezletilých dlužníků, jelikož dochází k zásahu do jejich majetkové sféry.¹⁸³ Zákon se tedy nevztahuje na již svéprávné osoby starší jednadvaceti let, přestože jim dluhy vznikly ještě jako nezletilým a jsou jimi zatíženi nadále jako dospělí. Důvodová zpráva k tomu podotýká, že *“cílem návrhu není všeobecná dluhová amnestie, „dětské“ dluhy dospělých osob tak lze vymáhat v plné výši.“* A dodává, že pro tyto dluhy je možné najít řešení v podobě zákona č. 230/2019 Sb.¹⁸⁴

Oproti změnám provedeným zákonem č. 192/2021 Sb. v občanském zákoníku, je možné říci, že v občanském soudním řádu a v zákoně o zvláštních řízeních soudních se jedná spíše o změny dílčí. Dle mého názoru, nedošlo k nijak signifikantnímu posílení procesního postavení nezletilého.

Jedna ze změn se pojí s doručováním, kdy došlo doplněním § 50b odst. 4 písm. b) OSŘ k zavedení povinnosti doručovat nezletilému účastníku staršímu patnácti let, přestože je zastoupen zákonným zástupcem. Uvedené cílí na větší zapojení nezletilých do řízení. V minulosti se opakovaně stávalo, že samotný nezletilý si nebyl vědom zahájení řízení, jehož byl účastníkem, jelikož soud doručoval pouze jeho zákonnému zástupci, který byl často nečinný. Z tohoto důvodu vnímám doplnění daného ustanovení velmi kladně.

Do procesněprávní úpravě byl ve vztahu k nezletilým zakotven zákaz fikcí uznání dle § 114b a § 114c OSŘ, zákaz vydání rozsudku pro zmeškání (§ 153b odst. 3 OSŘ) a zákaz vydání platebních rozkazů (§ 172 odst. 2 písm. c) OSŘ).

Neméně významným je nový § 262c OSŘ, který byl do OSŘ novelizačním zákonem vložen a je možné ho považovat za odraz § 899a OZ do procesní roviny.

¹⁸³ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 192/2021 Sb., sněmovní tisk č. 984/0 ze dne 28. 8. 2020. [online]. [cit. 2023-11-20]. Dostupná z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=8&ct=984&ct1=0>.

¹⁸⁴ Jedná se o novelu zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), která zavedla možnost oddlužení, pokud dluh vznikl alespoň ze dvou třetin předtím, než osoba nabyla osmnácti let věku.

Jedinou změnou, která se v důsledku novely projevila v zákoně o zvláštních řízeních soudních, bylo zakotvení § 22a o vydání opisu z evidence Rejstříku trestů na žádost soudu.

4.2.2. Hodnocení přínosu novely pro problematiku dluhů nezletilých

Celkově hodnotím přínos zákona č. 192/2021 Sb. pozitivně, jelikož bylo po letech veřejné debaty konečně přijato řešení, které se komplexně potýká s problematikou dluhů nezletilých. Zcela stěžejním je § 899a OZ. Díky tomuto novému ustanovení, již nejsou nezletilí obtěžkáni břemenem dluhů v okamžiku nabytí zletilosti, neboť obrazně řečeno „*garantuje dětskému dlužníkovi čistý štít na prahu dospělosti.*“¹⁸⁵

Přesto v provedené novelizaci spatřuji i určitá úskalí. Konkrétně u pravidla, jež zavedlo limitování uspokojení pohledávek věřitelů nezletilých dlužníků pouze z majetku, který nabyli před dosažením zletilosti zakotveném v § 899a odst. 1 OZ. Jednak v tom, že osoby vstupující do právních jednání s nezletilými mohou být vzhledem k této limitaci více rezervovaní, neboť jako potenciální věřitelé musí počítat s tím, že uspokojení jejich případných pohledávek může být ztíženo. Tato skutečnost může vést k tomu, že se někteří rozhodnou do právních jednání s nezletilými raději nevstupovat a smlouvy s nimi neuzavírat. Jednak s ohledem na možnost zneužití tohoto pravidla ze strany nezletilých, kteří se budou chovat nerozváženě, nebo dokonce záměrně budou jednat způsobem, který povede ke vzniku dluhů, ale řeknou si, že díky tomuto pravidlu nebudou následně povinni takový dluh plnit.

Takovou situaci je možné vztáhnout i na případ dluhů z pokut za jízdy „načerno“. Představme si například sedmnáctiletého nezletilého, který bude jezdit úmyslně bez platné jízdenky, aby tím ušetřil kapesné, které dostal od svých rodičů. Ze strany rodičů však bylo kapesné určeno právě na jízdenky na veřejnou dopravu. To znamená, rodič za nezletilého v tomto případě nejednal, ani s uvedeným jednáním neudělil souhlas. Poté, co nezletilý dostane pokutu, kterou následně nezaplatí a dluh začne narůstat, bude tento dluh věřitel vymáhat u soudu. Avšak dluh, bude moci být vymožen pouze z majetku nabytého nezletilým před dosažením zletilosti. Pokud je nezletilý nemajetný, nemá se věřitel z čeho uspokojit, a zároveň za tento peněžitý dluh ani rodič neručí, neboť zde není splněn předpoklad pro vznik takového ručení, a sice právní jednání, kterým rodič jedná za dítě, nebo k němu uděluje souhlas.

¹⁸⁵ UHL, P. O dětských dlužích. *Soukromé právo*. 7–8/2021. s. 5.

Přijetí § 899a OZ bylo předně přijato v reakci na problém s „dětskými dluhy“. Nejvíce problematickou a současně i největší skupinou jsou právě dluhy z pokut za jízdy „načerno“. Jádrem problému u dluhů z pokut za jízdy „načerno“, jak bylo již rozebráno v předchozím výkladu, nebyla jen hmotněprávní úprava, nýbrž především nedostatečná procesněprávní ochrana nezletilých v rámci řízení vedených ohledně těchto dluhů. Přesto však dostala změny ve větším rozsahu úprava hmotného práva v občanském zákoníku. Osobně se domnívám, že byť jen dílčí změny v občanském soudním řádu, konkrétně doplnění § 50b odst. 4 písm. b) OSŘ (povinné doručování nezletilému staršímu patnácti let), mohly přispět k vyřešení problematiky dluhů z pokut za jízdy „načerno“, bez toho, aniž by bylo tak zásadním způsobem zasaženo do hmotněprávní úpravy prostřednictvím § 899a OZ. Posílení procesního postavení nezletilého za současné aplikace judikatury, která uzavřela, že nezletilý by měl být v těchto řízeních namísto rodiče jako zákonného zástupce, zastoupen kolizním opatrovníkem, v nejlepším případě advokátem, který by nejlépe hájil zájem nezletilého,¹⁸⁶ mohlo samo o sobě postačovat ke zlepšení vypořádávání se s dluhy nezletilých v procesní rovině.

Ke zhodnocení nového § 899a OZ bych ještě doplnila názor právní teorie, se kterým se též ztotožňuji, a to, že daný paragraf je „*poněkud neorganicky včleněn do úpravy péče rodiče o jmění dítěte. Samotné ustanovení totiž neupravuje podmínky a pravidla správy jmění dítěte rodičem, ale obecně postavení dítěte coby dlužníka a limity možného uspokojení jeho věřitelů.*“¹⁸⁷

4.2.3. Dopady novely na problematiku dluhů nezletilých v praxi

Zda bylo přijetí zákona č. 192/2021 Sb. skutečně tou správnou cestou pro řešení problematiky zadlužování nezletilých a jaký je jeho vliv na existenci dluhů nezletilých asi nejlépe zhodnotí praxe.

Ze statistik Exekutorské komory ČR (dále jen „EK ČR“) je možné sledovat dlouhodobý trend snižujících se počtů exekucí vedených na majetek nezletilých trvajících od roku 2021. Dle dat EK ČR¹⁸⁸ byly počty nezletilých v exekuci následující:

- na konci roku 2020 bylo vedeno 2284 exekucí,

¹⁸⁶ náleží Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13-2.

¹⁸⁷ PSUTKA, J. op. cit. sub. 16, s. 43.

¹⁸⁸ EK ČR: *V Česku ubylo lidí s exekucemi, méně je i nezletilých dlužníků.* In: *Exekutorská komora ČR* [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: [https://www.ekcr.cz/1/aktuality-pro-media/2951-ek-cr-v-cesku-ubylo-lidi-s-exekucemi-mene-je-i-nezletilych-dluzniku?w=.](https://www.ekcr.cz/1/aktuality-pro-media/2951-ek-cr-v-cesku-ubylo-lidi-s-exekucemi-mene-je-i-nezletilych-dluzniku?w=)

- na konci roku 2021 bylo vedeno 1574 exekucí,
- na konci roku 2022 bylo vedeno 910 exekucí.¹⁸⁹

Prezident exekutorské komory k tomu uvádí že se jedná o „*velmi pozitivní trend, který se dá připisovat veřejnému tlaku na věřitele, kteří takové exekuce vedli, relevantní judikatuře a v neposlední řadě také nedávné a dlouho očekávané změně občanského zákoníku. Ať už jsou důvody jakékoliv, je jasné, že dochází k poměrně rychlému zastavování exekucí vůči nezletilým. Pokles o 23 % je bezpochyby dokladem toho, že se situace začíná vyvíjet správným směrem.*“¹⁹⁰

K poklesu též mohou přispívat výzvy ze strany EK ČR k zastavení „*dětských exekucí*“. Zároveň dle dostupných informací EK ČR se nově exekuce proti nezletilým téměř nenařizují.¹⁹¹

Z výše uvedených dat je možné vyčíst, že počty nezletilých v exekuci se dlouhodobě snižují, což hodnotím velmi pozitivně. Otázkou však stále zůstává, zda je tomu tak právě z důvodů přijaté novelizace. Domnívám se, že je možné se přiklonit k názoru, že tomu tak skutečně je a že zákon č. 192/2021 Sb. naplňuje cíl, které ho se snažil zákonodárce dosáhnout, a to přinést komplexní řešení, které by jednou provždy vyřešilo problematiku „*dětských dluhů*“.

¹⁸⁹ EK ČR: *Celkový počet nezletilých v exekuci*. 31. 12. 2022. In: Statistiky EK ČR [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-v-nezletili-v-exekuci-1.pdf>.

¹⁹⁰ EK ČR: *Počty dlužníků letos navzdory negativním předpovědím poklesly*. In: *Advokátní deník* [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/10/29/statistika-ek-cr-pocty-dluzniku-letos-navzdory-negativnim-predpovedim-poklesly/>.

¹⁹¹ EK ČR: *Exekutorská komora se připojuje k výzvám Zastavte dětské exekuce*. In: *Exekutorská komora ČR* [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/aktuality-pro-media/2899-exekutorska-komora-se-pripojuje-k-vyzvam-zastavte-detske-exekuce?w=>.

Závěr

Diplomová práce na téma péče o jmění nezletilého uceleným způsobem analyzovala a shrnula právní úpravu tohoto institutu zakotvenou především v občanském zákoníku. Jedná se o oblast, kterou je možné začlenit do materie rodinného práva, přesto zde není zachycena úplně komplexním způsobem, a proto nenalezneme všechny její dílčí aspekty pouze na jednom místě.

Zprvu bylo nutné definovat klíčové pojmy péče o jmění nezletilého, kterými jsou hlavně zletilost a svéprávnost, neboť tvoří jakousi hranici existence péče o jmění. Neméně důležitá byla zmínka o tom, že právo nezletilých vlastnit majetek je zakotveno na ústavní úrovni a vyplývá z čl. 11 Listiny základních práv a svobod. V návaznosti na to, jsem pomocí demonstrativního výčtu uvedla, čím může být tvořen majetek nezletilých, který byl dalším stěžejním pojmem pro tuto diplomovou práci. Dále bylo poukázáno na terminologickou nejednotnost v používání pojmů péče a správa. Při hlubším rozboru zákonné úpravy, jehož cílem bylo zjistit, co vedlo zákonodárce k použití obou těchto pojmů, jsem dospěla k názoru, že zákonodárce byl veden spíše nahodilostí nežli vážným záměrem, o čemž svědčí i fakt, že tento rozdíl není v právní úpravě výslovně definován a ani při bližším zkoumání z ní není patrný. Díky tomuto prvotnímu vymezení bylo možné dojít k vysvětlení samotné podstaty institutu péče o jmění nezletilého, respektive správy takového jmění. Jeho role v právní úpravě je vedena potřebou ochrany nezletilé ne plně svéprávné osoby, která není způsobilá ke všem právním jednáním, ke kterým by mohlo při nakládání s jejím majetkem docházet.

Poté jsem se soustředila na detailnější charakteristiku správy jmění a zaměřila se na kritéria správy jmění, která je nutná dodržovat, aby byl splněn požadavek jejího řádného výkonu a výsledkem bylo zjištění, že ať už se jedná o jakékoli rozhodnutí dotýkající se nezletilého, vždy musí být v první řadě jednáno v jeho nejlepším zájmu. Tato povinnost plyne primárně z Úmluvy o právech dítěte a jako taková se prolíná celým právním řádem, tudíž se nejedná pouze o kritérium péče o jmění, ale je nutné jej zohlednit v nejrůznějších situacích a fázích života nezletilého. Druhým významným kritériem je péče řádného hospodáře, která je kladena na osobu správce při správě jmění. Při jeho rozboru jsem byla nucena vycházet z právní nauky obchodního práva a vztáhnout popis tohoto institutu do roviny péče o jmění nezletilého. Mezi další kritéria správy jmění jsem navíc zařadila i kritérium nepodstupování nepřiměřeného rizika a potřebu kontroly řádnosti výkonu správy jmění nezletilého.

Velmi široce byla zpracována třetí část diplomové práce, která se v každé kapitole zvlášť věnovala jednotlivým osobám, jimž je správa jmění nezletilého svěřena. Péči o jmění

nezletilého zajišťuje v převážné většině případů rodič nezletilého, kterému je v právní úpravě týkající se péče o jmění věnována největší pozornost. Ve chvíli, kdy nezletilý rodiče nemá, nebo rodič není schopný péči o jmění vykonávat, musí být správou jmění pověřena jiná osoba. Správa jmění nezletilého poté může náležet poručníkovi, opatrovníkovi, pěstounovi a dalším osobám. Tyto osoby však musejí být do funkce správců jmenováni soudem, což je jeden ze základních rozdílů v porovnání s rodičovskou péčí o jmění, která vzniká *ex lege*. Zpracování jednotlivých kapitol, které cílí na jednotlivé osoby správce, nebylo jednoduché s ohledem na již zmíněnou nekomplexnost zákonné úpravy a možno říci i její roztržitou povahu. Přestože se zákonodárce s největší pravděpodobností snažil úpravu zjednodušit za pomoci velice častých odkazovacích ustanovení, výsledek je spíše opačný a adresátům zákonné úpravy se může jednoduše stát, že se v ní ztratí. Jádrem zákonné úpravy jsou §§ 896 až 905 občanského zákoníku, které zakotvují péči o jmění nezletilého rodičem. Ostatní druhy správy jmění nezletilého je nutné hledat na jiných místech, avšak jejich úprava je velmi stručná. Pro jejich výklad jsem tedy musela analogicky vycházet z rodičovské správy jmění při současném používání odkazů na jiná ustanovení a instituty, abych pojmla všechny dílčí stránky týkající se jednotlivých druhů správy.

Nejvýraznější pasáží celé diplomové práce byla úvaha nad aktuálním problémem spojeným se zadlužováním nezletilých. Problematika „dětských dluhů“ není tématem, jehož počátek bychom museli hledat daleko v historii, naopak je spíše jedním z fenoménů moderní doby a veřejná diskuze se jí věnuje teprve posledních pár let. Ve čtvrté části mé práce proto nejdříve pojednávám o tom, jakými dluhy jsou nezletilí zatíženi a zda je pro ně možné nalézt nějaká východiska. Pověštinou se jedná o dluhy, jejichž povaha se může zdát pro dospělou osobu banálním problémem. Jako příklad je možné uvést pokuty za výpůjčky z knihoven, či pokuty za jízdu veřejnou dopravou bez platné jízdenky. Přesto se právě dluhy vzniklé z pokut za jízdu „načerno“ staly tou nejvíce problematickou oblastí. Společenská situace tak dospěla až do té fáze, že bylo nutné hledat řešení pro tento problém na legislativní úrovni. Důsledkem bylo přijetí zákona č. 192/2021 Sb. Poněkud detailní rozbor všech změn, která tato novela přinesla, je možné najít ve druhé kapitole čtvrté části, v níž jsem se také snažila zhodnotit, zda bylo opravdu dosaženo kýženého výsledku, který měl zákon dosáhnout.

Z mého pohledu vnímám vliv zákona pro problematiku dluhů pozitivně, neboť jen ze statistik Exekutorské komory, které uvádím na samotném konci práce, je možné pozorovat klesající trend v počtu exekucí vedených na majetek nezletilých. Zároveň jsem si neodpustila zaujmout též kritický postoj k některým nově doplněným ustanovením. Jedná se o § 899a, který

byl novelou zakotven do občanského zákoníku a přináší do zákonné úpravy vcelku revoluční změnu v podobě limitace rozsahu majetku nezletilého, ze kterého se může jeho věřitel uspokojit. Pro nezletilé toto ustanovení ztělesňuje možnost vykročení do dospělosti s čistým štítem, avšak úskalí spatřuji v možné rezervovanosti osob vstupujících s nezletilým do závazkových právních vztahů, jakož i v obavě ze zneužití tohoto pravidla ze strany nezletilých. Tím však nechci vyvozovat ukvapené závěry a nejspíše až nějaký čas a zavedená praxe ukáže, zda se opravdu jednalo o správný krok při snaze o vyřešení dané problematiky.

Seznam použitých zdrojů

1. Literární zdroje

DUŠKOVÁ, Š., HOFSCHEIDEROVÁ, A., KOUŘILOVÁ, K. *Úmluva o právech dítěte. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, 744 s. 978-80-7598-683-2.

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část. 2., aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, 436 s. 978-80-7552-187-3.

HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975) Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Bek, 2014, 1344 s. ISBN 978-80-7400-503-9.

HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2020, 1256 s. ISBN 978-80-7400-795-8.

JOSKOVÁ, L., PĚSNA, L. *Správa cizího majetku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, 180 s. ISBN 978-80-7552-552-9.

MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek IV. § 655–975*. Praha: Leges, 2016, 2064 s. ISBN 978-80-7502-004-8.

PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023, 3352 s. 978-80-7400-747-7.

PSUTKA, J. *Péče o jmění nezletilého dítěte*. C. H. Beck, 2021, 496 s. ISBN 978-80-7400-829-0.

ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Pocťa Milaně Hrušákové*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, 408 s. ISBN 978-80-7400-859-7.

2. Odborné články

BRUNCKO, S. Hospodaření s výživným nezletilého dítěte jakožto správa majetku nezletilého dítěte. *Bulletin advokacie*, 2016, roč. 9, s. 36–44.

DVOŘÁKOVÁ, T. Children's debts and state policy: developments of debt collection in the Czech republic. *V4 Human Rights Review*. 2019, roč. 1, č. 1. s. 13–15.

FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., ELISCHER, D. Děti a jejich dluhy – aktuální stav v České republice. Díl první: obecné poznatky a jednotlivé druhy dluhů. *Právní rozhledy*, 2019, č. 21, s. 725–735.

FRINTA, O., FRINTOVÁ, D. Děti a jejich dluhy – aktuální stav v České republice. Díl druhý: specifika dětských dluhů vzniklých ze smluv o přepravě osoby. *Právní rozhledy*, 2019, č. 22, s. 770–779.

FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., ELISCHER, D. Děti a jejich dluhy – aktuální stav v České republice. Díl třetí: pohled praktický, morální, procesní, komparační a aktuální návrhy legislativního řešení. *Právní rozhledy*, 2019, č. 23–24, s. 807–816.

KRÁLÍČKOVÁ, Z., TELEC, I. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 13.

KŘÍSTEK, A. Správa jmění dítěte svěřeného do ústavní péče, pozůstalostní důchod a úhrada péče. *Právní rozhledy*, 2016, č. 2, s. 56–62.

UHL, P. O dětských dluzích. *Soukromé právo*. 7–8/2021. s. 2–5.

VLACHOVÁ, A., SNÍŽEK, M. Typické dluhy nezletilých. *Soukromé právo*. 2018, č. 10.

3. Internetové zdroje

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 89/2012 Sb., sněmovní tisk č. 362/0 ze dne 26. 5. 2011. [online]. [cit. 2023-11-20]. Dostupná z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=362&ct1=0>.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 192/2021 Sb., sněmovní tisk č. 984/0 ze dne 28. 8. 2020. [online]. [cit. 2023-11-20]. Dostupná z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=8&ct=984&ct1=0>.

EK ČR: *V Česku ubylo lidí s exekucemi, méně je i nezletilých dlužníků*. In: *Exekutorská komora ČR* [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/aktuality-pro-media/2951-ek-cr-v-cesku-ubylo-lidi-s-exekucemi-mene-je-i-nezletilych-dluzniku?w=>.

EK ČR: *Exekutorská komora se připojuje k výzvám Zastavte dětské exekuce*. In: *Exekutorská komora ČR* [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/aktuality-pro-media/2899-exekutorska-komora-se-pripojuje-k-vyzvam-zastavte-detske-exekuce?w=>.

EK ČR: *Počty dlužníků letos navzdory negativním předpovědím poklesly*. In: *Advokátní deník*. [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/10/29/statistika-ek-cr-pocty-dluzniku-letos-navzdory-negativnim-predpovedim-poklesly/>.

EK ČR: *Celkový počet nezletilých v exekuci*. 31. 12. 2022. In: *Statistiky EK ČR*. [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-v-nezletili-v-exekuci-1.pdf>.

CHALUPSKÁ, L. *Regulační poplatky už nelze vymáhat po nezletilých*. 10. 12. 2015. In: *Právní prostor*. [online]. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/regulacni-poplatky-uz-nelze-vymahat-po-nezletilych>.

JANTOŠ, M., Těžký, V. *K protiústavnosti vymáhání nedoplatků na místních poplatcích u nezletilých*. 27. 11. 2017. In: *Deník veřejné správy*. [online]. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <https://denik.obce.cz/clanek.asp?id=6744614>.

Poslanecký návrh zákona, sněmovní tisk č. 456/0 ze dne 5. 4. 2019. [online]. [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=456&CT1=0>.

SKOUPÁ, A. *Stát by měl dětem pomáhat, ne z nich dělat dlužníky, říká advokátka Vlachová*. 23. 9. 2018. In: *Aktuálně.cz*. [online]. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/stat-by-mel-detem-pomahat-ne-z-nich-delat-dluzniky-rika-advo/r~8b8a9bf8bd9e11e8b5b20cc47ab5f122/>.

Statistiky EK ČR 2022: *Snížení počtu exekucí i dlužníků, vliv mělo především zastavování bagatelních exekucí*. In: *Exekutorská komora ČR* [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/aktuality-pro-media/3039-statistiky-ek-cr-2022-snizeni-poctu-exekuci-i-dluzniku-vliv-melo-predevsim-zastavovani-bagatelnich-exekuci?w=>.

T-mobile CZ: *Obchodní podmínky tarifů Student z generace Tarify 2022*. 5. 10. 2022. [online]. [cit. 2023-11-12]. Dostupné z: <https://www.t-mobile.cz/dcpublic/OP-student-2022.pdf>.

Veřejný ochránce práv. *Rodiče nesmí zadlužovat své děti*. 11. 10. 2016. In: *Tisková zpráva veřejného ochránce zpráv*. [online]. [cit. 2023-11-12]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/aktualne/rodice-nesmi-zadluzovat-sve-deti/>.

4. Právní předpisy

Sdělení č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

Sdělení č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

Zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii.

Zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

5. Judikatura

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2006, sp. zn. 5 Tdo 1224/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 2. 2010, sp. zn. 28 Cdo 3429/2008.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011.

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2022, sp. zn. Cpjn 201/2021.

Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 4. 2015, č. j. 9 As 211/2014-97.

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 8. 2004, sp. zn. III. ÚS 459/2003.

Nález Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13-2.

Nález Ústavního soudu ze dne 16. 9. 2015, sp. zn. II. ÚS 728/15-2.

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 2. 2017, sp. zn. I. ÚS 1775/14-2.

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 8. 2017, sp. zn. Pl. ÚS 9/15.

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. II. ÚS 1864/16.

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2019, sp. zn. II. ÚS 3814/17.

Nález Ústavního soudu ze dne 31. 3. 2020, sp. zn. II. ÚS 4054/19.

Rozsudek ESLP ze dne 7. 9. 2017 ve věci M. L. proti Norsku, stížnost č. 43701/14.

Péče o jmění nezletilého – aktuální problémy

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá péčí o jmění nezletilého a aktuálním problémem spojeným se zadlužováním nezletilých dětí. Cílem diplomové práce je komplexně rozebrat aktuálně platnou a účinnou právní úpravu týkající se péče o jmění nezletilého, k jejímž změnám přispěla nedávná novelizace v podobě zákona č. 192/2021 Sb. Diplomová práce je rozdělena na čtyři části. Každá z těchto částí se dále dělí na jednotlivé kapitoly a podkapitoly, které ji konkretizují. V první části budou vymezeny základní pojmy, které jsou základním stavebním kamenem pro navazující výklad.

Zpočátku se práce soustřeďuje na vymezení základních pojmů důležitých pro lepší pochopení a orientaci ve zbytku diplomové práce. Dále jsou představeny kritéria správy jmění nezletilého, mezi která se řadí nejlepší zájem dítěte, péče řádného hospodáře, nepodstupování nepřiměřeného rizika a kontrola řádnosti správy. Pozornost je poté zaměřena na osoby, které mohou pečovat o jmění nezletilého, přičemž v největším rozsahu je věnována rodiči, jemuž je správa jmění nezletilého svěřena nejčastěji a v právní úpravě jemu také věnován největší prostor. Stěžejní součástí diplomové práce je zaměřena na problematiku dluhů nezletilých jako společenského problému, který vyústil v debatu, jež měla podíl na přijetí legislativních změn v oblasti „dětských dluhů“. Diplomová práce detailním způsobem rozebírá důvody a změny, které přinesl zákon č. 192/2021 Sb. a následně hodnotí jeho přínos pro zákonnou úpravu. Zároveň jsou též nastíněna statistická data, ze kterých je možné zjistit vliv novelizace na problematiku dluhů nezletilých v praxi. V diplomové práci je použito metody analytické a deskriptivní pomocí nichž je přiblížena nejen zákonná úprava, ale též judikatura českých soudů zabývající se dílčími otázkami péče o jmění nezletilého, jakož i existence dluhů nezletilých.

Klíčová slova: Péče o jmění, majetek, nezletilý

Administration of a minor's assets – current issues

Abstract

The thesis deals with the administration of a minor's assets and the current problem associated with the indebtedness of minor children. The aim of the diploma thesis is to comprehensively analyze the currently valid and effective legislation regarding the administration of a minor's assets, whose changes were contributed by the recent amendment in the form of Act No. 192/2021 Coll. The thesis is divided into four parts. Each of these parts is further divided into individual chapters and sub-chapters that specify it. In the first part, basic terms will be defined, which are the basic building blocks for subsequent interpretation.

Initially, the thesis focuses on the definition of basic terms important for better understanding and orientation in the rest of the thesis. Furthermore, the criteria for the administration of a minor's assets are presented, which include the best interest of the child, the care of a proper householder, not taking unreasonable risks and control of the regularity of the administration. Attention is then focused on the persons who can perform the administration of minor's assets, with the greatest extent being paid to the parents, who are most often entrusted with the administration of a minor's assets and who are also given the most space in the legal regulation. The core part of the thesis is focused on the issue of minors' debts as a social problem, which resulted in a debate that contributed to the legislative changes in the area of "children's debts". The thesis analyzes in detail the reasons and changes brought about by Act No. 192/2021 Coll. and subsequently evaluates its contribution to legal regulation. At the same time, statistical data are also outlined, from which it is possible to determine the effect of the amendment on the issue of minors' debts in practice. Analytical and descriptive methods are used in the thesis, with the help of which not only the legal regulation, but also the jurisprudence of the Czech courts dealing with partial issues of administration of a minor's assets, as well as the existence of debts of minors, are approached.

Key words: administration of a minor's assets, assets, minor